SPRAWOZDANIE
Z WYCIECZKI BOTANICZNEJ,

ODBYTÉJ DO PUSZCZY

BIAŁOWIESKIÉJ, LADZKIÉJ I ŚWISŁOCKIÉJ

W 1888 ROKU.

PRZEZ

F. Błońskiego i K. Drymmera.

Odbitka z Pamiętnika Fizyjograficznego, t. IX za rok 1889.

WARSZAWA
W DRUKARNI J. SIKORSKIEGO, POD ZARZĄDEM A. SAŁADYCKIEGO, WARECKA № 14.

1889.

Дозволено Цензурою
Варшава 19 Октября 1889 года.

SPRAWOZDANIE Z WYCIECZKI BOTANICZNÉJ,

ODBYTÉJ DO PUSZCZY

BIAŁOWIESKIÉJ, LADZKIÉJ I ŚWISŁOCKIÉJ

w 1888 roku.

PRZEZ

F. Błońskiego i K. Drymmera.

Tabl. 6.

KILKA SŁÓW OGÓLNYCH

PRZEZ

Karola Drymmera.

W roku zeszłym, wyrażając na tem miejscu życzenie, aby który z botaników w celu florystycznym zwiedził wiosenną porą puszczę Białowieską, nie sądziliśmy, że nam danem będzie to uskutecznić. Zawdzięczamy to tylko inicyjatywie redakcyi Pamiętnika Fizyjograficznego.

W roku bieżącym do puszczy Białowieskiéj odbyliśmy dwie wycieczki botaniczne: jednę wiosenną, podczas któréj od 24 Maja do 18 Czerwca, chcąc się zaznajomić z florą właściwą téj porze, zwiedzaliśmy niejednokrotnie i przedewszystkiem miejscowości i uroczyska, już w poprzedniéj wycieczce poznane, jako odznaczające się bogatą roślinnością; lecz zimna i ciągłe deszcze (połowa dni poświęconych wycieczce, była dżdżysta), do tego dodać należy warunki miejscowe, jak znaczne wzniesienie puszczy nad poziom morza, obszerne lasy, większą wilgoć, przyczyny powyższe opóźniały wzrost i kwitnięcie roślin do tego stopnia, że,

po opuszczeniu przez nas puszczy, gdyśmy się znaleźli o kilka mil od niéj, w okolicy Bielska, a szczególniéj Białegostoku, nie chcieliśmy niemal wierzyć, aby tak znaczna różnica zachodziła w klimacie wzmiankowanych miejscowości: w ostatnich w promieniach słońca swe korony różnobarwne kąpały takie rośliny, które w puszczy nie myślały jeszcze kwitnąć. Na poparcie czego przytaczamy czas pojawiania się pierwszych kwiatów następujących roślin:

Cytisus supinus Jacq.	pierwsze kwiaty	25	Maja	1888 r.
Geranium silvaticum L.	"	25	"	"
Ledum palustre L.	"	27	"	"
Ranunculus auricomus L.	"	28	"	"
Iris Pseudoacorus L.	"	28	"	"
Polygonum Bistorta L.	"	28	"	"
Aquilegia vulgaris L.	"	28	"	"
Evonymus verrucosus Scop.	"	30	"	"
Iris sibirica L.	"	30	"	"
Cypripedium Calceolus L.	"	30	"	"
Orchis maculata L.	"	2	Czerwca	"
Listera ovata R. Br.	"	2	"	"
Polygonatum multiflorum Mnch.	"	2	"	"
Majanthemum bifolium DC.	"	2	"	"
Lychnis Flos Cuculi L.	"	4	"	"
Oxycoccus palustris Pers.	"	4	"	"
Pirola uniflora L.	"	4	"	"
Trifolium Lupinaster L.	"	5	"	"
Sanicula europaea L.	"	6	"	"
Calla palustris L.	"	8	"	"
Symphytum officinale L.	"	8	"	"
Silene nutans L.	"	8	"	"
Geranium robertianum L.	"	8	"	"
Viburnum Opulus L.	"	8	"	"
Ranunculus repens L.	"	8	"	"
Lotus corniculatus L.	"	9	"	"
Scrophularia nodosa L.	"	9	"	"
Alectorolophus major Rchb.	"	9	"	"
Alectorolophus minor W. et G.	"	12	"	"
Lathyrus pratensis L.	"	12	"	"
Thalictrum aquilegifolium L.	"	12	"	"
Phyteuma spicatum L.	"	15	"	"
Arnica montana L.	"	15	"	"
Pirola rotundifolia L.	"	15	"	"
Geranium sanguineum L.	"	15	"	"
Nuphar luteum Smith.	"	15	"	"
Orobus niger L.	"	15	"	"
Origanum vulgare L.	"	20	Lipca	"

W drugiéj wycieczce, odbytéj od 19 Lipca do 16 Sierpnia r. b., dopisywała nam pogoda piękna, zaledwie parę dni było deszczowych, jednakże burze, jakie nawiedziły kraj nasz w początkach Sierpnia, dosięgły i tych okolic. W dzienniczku, prowadzonym w podróży, mamy zapisane, że w nocy z 2 na 3 Sierpnia straszna burza szalała ponad Ladzką puszczą, którą w tym czasie zwiedzaliśmy. Wogóle w puszczy bardzo często całe wioski od pioruna stają się pastwą pożarów.

W powyższym czasie zwiedziliśmy północną, jeszcze nie badaną przez nas część puszczy Białowieskiéj, również Ladzką puszczę, położoną w powiecie Bielskim, w północno-zachodniéj stronie poprzednio wymienionéj, a także Świsłocką puszczę w powiecie Wołkowyskim, w stronie północno-wschodniéj Białowieskiéj; granicę tych ostatnich stanowi rzeka Narew, odznaczająca się tu w swym biegu górnym płowo zabarwioną wodą, czem wyszczególniają się wszystkie wody, biorące początek w obszernych torfowiskach. Barwa ta pochodzi od nienasyconych kwasów humusu.

Wzmiankowana wyżéj północna część puszczy Białowieskiéj, oraz puszcza Ladzka i Świsłocka—niczem szczególnem nie odróżniają się od zwiedzonych i opisanych w roku zeszłym części Białowieskiéj puszczy, nadmienić tylko można, że te miejscowości są bardziéj wilgotne, jako położone na bardzo słabo pochylających się stokach kotliny rzeki Narwi.

Grunty, zajęte przez las, dość żyzne i urodzajne, gdzie zaś drzewa i tuląca się pod nie rzesza zielna zostały wytrzebione, tam występuje piasek szczery lub pokryty nędzną roślinnością. Takie piaski otaczają przestrzeń, zajętą przez puszcze Białowieską, Ladzką i Świsłocką, z południa, zachodu i północy, ze wschodu zaś przylegają do niéj obszerne bagna i błota.

Lasy i ich podszycie, w będących w mowie miejscowościach, tworzą też same gatunki drzew i krzewów, o jakich mówiliśmy w roku zeszłym, oprócz wszakże cisu (T a x u s b a c c a t a L.) i jodły (A b i e s a l b a Miller), które w Ladzkiéj i Świsłockiéj puszczy wcale nie rosną. Kiedy mowa o jodle, wspomnieć można, że jéj stanowisko w puszczy Białowieskiéj, uroczysko Cisówkę, odznaczające się bogatą roślinnością i w tym roku na wiosnę chcieliśmy odwiedzić, czego jednakże nie mogliśmy dopiąć z przyczyny zniesienia przez wody wiosenne kładki, wiodącéj do niego przez błoto Nikor. Przewodnik nasz, dawny stróż żubrowy, który przed ostatnią rossyjsko-turecką wojną należał do liczby straży leśnéj, biorącéj udział w przewożeniu, w podarku od rossyjskiego rządu, pary żubrów (samca i samicy) do zwierzyńca sułtana w Konstantynopolu, pokazywał nam zdaleka kilka jodeł, nieprzenoszących średniéj wielkości drzew naszych, w każdym razie większych niż te, o jakich mówi zeszłoroczne sprawozdanie nasze. Tenże przewodnik, znający doskonale puszczę Białowieską, utrzymywał, że jodła w uroczysku Cisówce rośnie mniéj więcéj na przestrzeni 7—8 dziesięcin, a całe uroczysko nie przenosi 20 dziesięcin.

Jodła w puszczy Białowieskiéj znaną była nietylko Górskiemu, albowiem Józef Jundziłł w dziele swem: „Opisanie roślin w Litwie, na Wołyniu, Podolu

i Ukrainie dziko rosnących. Wilno 1830". na str. 417 pisze, powołując się na Jurewicza, że jodła „rośnie w puszczy Białowieskiéj".

Kwiatowa rzesza zielna w puszczy Ladzkiéj bez porównania biedniéj się przedstawia, niżeli w Białowieskiéj; przyczyna tego jasna, na całéj jéj przestrzeni, wyjąwszy ogrodzonych zagajników, na których przeważnie rosną chwasty bujne, pasie się bydło wielu wiosek okolicznych. Nieco lepiéj przedstawia się flora zielna w Świsłockiéj puszczy, albowiem są w niéj uroczyska nietykane nogą bydła domowego, pomimo tego, rośliny nie są tak bujne jak w puszczy Białowieskiéj. Puszczę Świsłocką, ciągnącą się ponad Narwią na 4 mile długim pasem, rzeka Rudawka dzieli na dwie części: północą i południową. Pierwsza, przez którą przepływa spławna Kołona, z wpadającą do niéj Pszczółką z Pasieką, jest suchsza i bardziéj piaszczysta, wskutek czego przeważa w niéj sosna i odpowiednie rośliny zielne; druga t. j. część południowa jest bagnista z florą właściwą miejscowościom wilgotnym.

Na str. 71 zeszłorocznego Sprawozdania naszego z roślin, dostrzeżonych w puszczy Białowieskiéj przez Brinckena a zaliczonych przez nas do wątpliwych, obecnie zostały odszukane następujące dwie rośliny: Rosa canina L. i Polypodium vulgare L.; zaś z roślin zebranych przez Górskiego i wymienionych na stronicach 71 i 72 Sprawozdania, należy wykreślić trzy rośliny, znalezione przez nas w drugim roku wycieczek naszych, są to następujące: Lycopus exaltatus Mik., Cuscuta Epilinum Weihe i Gymnadenia odoratissima Rich.

Do gatunków roślin, ulubionych przez żubry, dodać należy jemiołę (Viscum album L.), tę, gdy tylko dostać mogą, żubry bardzo chętnie jedzą. Stróż żubrowy, uczestniczący w przewożeniu żubrów do Konstantynopola, opowiadał nam, że żubry zmęczone jazdą kolejową i statkiem parowym z Odessy do wyżéj wymienionego miasta, gdy nie chciały już jeść najlepszego siana, pochodzącego z łąk leśnych puszczy Białowieskiéj, mianowicie uroczyska Berezowa, według nas najpiękniejszéj miejscowości w całéj puszczy, jednak podaną sobie jemiołę chętnie jeść poczęły.

A teraz kilka słów, czy jemioła rośnie na dębach w puszczy Białowieskiéj?

Gdy już na wiosnę wiedzieliśmy, że i w roku bieżącym wyjedziemy w celach botanicznych do puszczy Białowieskiéj, jeszcze w Kwietniu, a więc przed pokryciem się dębów liśćmi, napisaliśmy do Białowieży prosząc o rozszerzanie wiadomości między strzelcami i okolicznymi mieszkańcami wiosek, iż temu, kto nam wskaże lub dostarczy gałązkę dębową, z rosnącą na niéj jemiołą, udzielimy sowitéj nagrody, czem rzec można, poruszyliśmy całą straż leśną i wielu z włościan. Po przybyciu naszem osobiście zachęcaliśmy strzelców do poszukiwania jemioły na dębach, a i zarządzający puszczą tem się zainteresował i nakazał służbie leśnéj zwracać uwagę na dęby, lecz starania nasze pozostały bez skutku. Strzelcy zgodnie oświadczali, że jemioła, będąc pospolitą w puszczy i rosnąc na rozmaitych drzewach, na dębach nigdy się nie pojawia, a niektórzy z włościan, jak nas dochodziły wieści, szukali jemioły w pewnych miejscach, na dębach osobno stojących, o których kiedyś słyszeli, jakoby na nich rosła jemioła, wszakże rezultat zawsze był ujemny. Jednakże zarządzający puszczą, p. Wallenburger i leśniczy p. Auer ła-

skawie przyobiecali nam donieść, jeśli w mowie będąca roślina zostanie na dębach odszukaną (*).

Zauważono w puszczy Białowieskiéj, że świerk wypiera sosnę.

Pisać choćby pobieżnie o puszczy Białowieskiéj, a nie wspomnieć o żubrach, znaczy tyle, co być w Rzymie, a papieża nie widzieć, przeto, chcąc niechcąc, wracamy do żubrów, tembardziéj, że jesteśmy w możności przytoczenia kilku liczb, które zawdzięczamy względom p. Wallenburgera, zarządzającego puszczą Białowieską. I tak w 1883 roku liczba żubrów wynosiła sztuk 567

„ 1884	„	„	„	„	„	383
„ 1885	„	„	„	„	„	411
„ 1886	„	„	„	„	„	427 **)
„ 1887	„	„	„	„	„	434
„ 1888	„	„	„	„	„	440 ***)

Powyższe liczby wykazują łącznie ilość żubrów, znajdujących się w Białowieskiéj i Świsłockiéj puszczy, jak wiadomo oddzielonych tylko rzeką Narwią; w ostatniéj przebywa około stu sztuk. Pan Wallenburger ręczy za prawdziwość tylko trzech liczb, za rok 1885 do włącznie 1887, jako osiągniętych z obliczeń corocznych, dokonanych pod jego przewodnictwem. Według p. W. liczba żubrów rocznie w najlepszym razie może powiększyć się o dwadzieścia do dwudziestu kilku głów.

Ilość żubrów zamkniętych w zwierzyńcu, przypadkowym sposobem w r. b. powiększyła się o dwa młode osobniki. Mianowicie zeszłéj zimy znaleziono cielę w drugim roku życia (a więc jeszcze ssące) przy martwéj swéj matce, wzięto je do zwierzyńca, gdzie w oborze karmiono mlekiem; podczas naszéj wycieczki chodziło w zagrodzonéj części podwórza zwierzyńcowego. Drugiego trzechletniego żubra zauważono w Browskiem leśnictwie, kręcącego się w kółko na jednem miejscu, schwytano go i następnie w klatce przewieziono do zwierzyńca. Tym sposobem w ostatnim obecnie znajduje się 13 sztuk żubrów.

Zapytywani strzelcy i starzy ludzie, służący dawniéj w straży leśnéj, w jaki sposób bronią się żubry, napadnięte przez wilki, odpowiadali, że nie pamiętają podobnego zdarzenia, pojedyńczy zaś wilk, których w puszczy jest bardzo mało, nie śmie zaczepić żubra, niechcąc od niego być stratowanym, mniemają wszakże, że nie inaczéj się bronią, niż bydło domowe, t. j. zbiegają się do kupy, biorą młodzież do środka, a groźne rogi nadstawiają nazewnątrz ku napastnikowi. Więc w czasach obecnych trudno będzie potwierdzić zdanie p. Wałeckiego, wypowiedziane w Pamiętniku Fizyjograficznym t. V, dz. III, str. 231, jakoby żubry, będąc napadnięte, broniły się w rossypce, pojedyńczo, niedbając o młodzież.

W tym roku na wiosnę szczęście więcéj nam sprzyjało niż lata ubiegłego, albowiem w Okolnickiéj straży, zbierając rośliny, zobaczyliśmy przypadkowo, o 60—

---

*) W liście z dnia 6 Kwietnia 1889 r. doniósł nam p. Auer, że dotąd jemioła na dębach nie została znaleziona.

**) Liczba ta w zeszłorocznem Sprawozdaniu była podana okrągło na 420.

***) Wyżéj wzmiankowany list p. Auera.

70 mniéj więcéj kroków od nas, pasące się stado żubrów, złożone z osobników różnego wieku, liczące 40 do 50 głów; w kilka dni późniéj, w straży Leśniańskiéj jeszcze na mniejszéj odległości, obserwowaliśmy dwa samce, a o wiorstę daléj spostrzegliśmy znów dwa dziki. Żubry, jak tu, tak i w poprzedniéj miejscowości, wcale się nas nie bały, lecz zupełnie jak bydło domowe, skubiąc trawę, postępowały naprzód; okazy te, o ile pobieżnie zauważyć można było, odznaczały się wyglądem weselszym, sierścią nieco gładszą i cokolwiek jaśniejszą niż osobniki, przebywające w zwierzyńcu; widocznie niewola, choćby w tak obszernym, bo około 12 wiorst kwadratowych mającym zwierzyńcu, odciska swe piętno na tych ogromnych ssakach. Wszakże i w niewoli przy troskliwem i umiejętnem pielęgnowaniu mogą się rozmnażać: z pary żubrów, przywiezionéj z puszczy Białowieskiéj do Berlińskiego zwierzyńca, dochowano się już 6 czy 8 potomstwa, o czem opowiadał nam p. Wallenburger. Obecnie zarząd puszczy przy sposobności ma dostarczyć skóry samca i samicy żubrów gabinetowi zoologicznemu w Sztokholmie.

Dzicy mieszkańcy puszczy z 1887/8 ogromnie ucierpieli wskutek długiéj i nadzwyczaj śnieżnéj zimy. Żubry stały w śniegu, jak gdyby były wkopane, zaledwie na kilkadziesiąt kroków oddalając się od szop i to w chwili gdy do tych ostatnich przywożono, przeznaczone dla nich, siano; mnóstwo dzików rocznych zginęło, niemogąc się dostać do obfitego w puszczy pożywienia.

Zimy zeszłéj zostały w puszczy zabite dwa rysie.

Wśród licznéj rzeszy ptaków, zamieszkujących obszerne lasy puszczy Białowieskiéj, przytrafia się osobliwość wielka: orzeł cesarski (A q u i l a i m p e r i a l i s). Pan Auer, podczas naszéj wycieczki leśniczy w Browsku, a obecnie zarządzający zwierzyńcem, opowiadał nam, że, schwytanego przed siedmiu laty, osobnika młodego dość długo hodował u siebie w klatce. Pewnego razu na krzyk służby, powstały wskutek ucieczki orła ze swego więzienia, p. Auer chwycił za broń i wybiegł na podwórze; gdy z jednéj strony domu chciał dać ognia, by nie stracić rzadkiego okazu, ten skrył się w gęstwinę leśną, ze wszystkich stron dom otaczającą, w téj chwili z drugiéj strony domu służba schwyciła, nieumiejącego dobrze władać skrzydłami, więźnia. Być więc może, że orzeł hodowany wydostał się z klatki na głos czy widok, używającego swobody brata swego, gdyż i ten był orłem cesarskim. Pan Auer wspominał jeszcze o innym osobniku tego orła, zabitym przed kilku laty w puszczy Białowieskiéj.

Puszcza Białowieska, dotąd własność skarbowa, obecnie od Października 1888 r. razem ze Swisłocką puszczą, należącą do 1831 r. do Tyszkiewiczów, przeszła pod zarząd Ministeryjum Dworu.

Mapka puszczy Białowieskiéj, dołączona do zeszłorocznego Sprawozdania, została ułożona według mapy sztabu gieneralnego, na któréj są oznaczone lasy, lecz nie pokazane granice puszczy, przeto przestrzeń jéj przyjęliśmy taką, jaką znaleźliśmy na mapce, znajdującéj się w dziele Brinckena. Mając sposobność w r. b., porównać naszę mapkę z urzędową mapą puszczy Białowieskiéj, udzieloną nam przez p. Wallenburgera, zauważyliśmy, że obszar jéj od czasu Brinckena znacznie się zmniejszył. I tak:

1) Cała prawie przestrzeń dawniejszéj straży Narewskiéj, mianowicie trójkąt, którego bok jeden tworzy rzeczka Narewka od miasteczka Narewki aż do jéj

ujścia do Narwi, drugi bok—linija, idąca od powyższego miasteczka nieco na prawo od Miklaszewa i Siemionówki do rzeki Narwi, trzeci bok—dopiero co wspomniana rzeka pomiędzy wyżéj przytoczonemi punktami. Trójkąt ten nie należy obecnie do puszczy Białowieskiéj.

2) W południowéj części puszczy wieś Panasiuki i Ćwirki na północ, a wieś Rożkówka na południe rzeczki Białéj, następnie wieś Kamieniki nad Leśną Zachodnią stały się własnością prywatną.

3) Nareszcie we wschodniéj części puszczy straż Świetliczańska na naszéj mapie została oznaczona zaszeroką, w rzeczywistości jest o połowę węższą. Tu za granicę, oddzielającą puszczę Białowieską od własności prywatnéj, można uważać liniją, przeprowadzoną od wsi Borek nad Narwią przez mniéj więcéj środek błota Głęboki Kąt.

W takich granicach, w jakich obecnie puszcza Białowieska się znajduje, leży pomiędzy 52°29′ i 52°54′ szerokości północnéj a 21°10′ i 21°49′ długości wschodniéj od Paryża. *).

Chcąc lepiéj przedstawić rozległość i położenie puszczy Białowieskiéj, przytaczamy niżéj jeszcze kilka danych. Cała puszcza podzieloną jest na 541 podłużnych prostokątnych kwadratów, z których każdy zawiera dwie wiorsty kwadratowe, ponieważ kwadraty te po brzegach puszczy nie są pełne, więc powierzchnię jéj można przyjąć zgodnie z zeszłorocznem Sprawozdaniem na 1076 wiorst kwadratowych. Obwód puszczy Białowieskiéj, wskutek klinowatego wtargnięcia w jéj ciało obszaru dawnéj straży Narewskiéj, od czasów Eichwalda, powiększył się do 170 wiorst mierząc ściśle granicę; natomiast przekątnie jéj zmniejszyły się:

1) najkrótsza linija prosta, idąca z zachodu na wschód od wioski Hajnowszczyzny (Hajnówki) do uroczyska Chwojnik nad bagnem Głębokim Kątem, wynosi 25 wiost;

2) najdłuższa linija, od wioski Kruhłe Wieluki w południowo-zachodniéj stronie puszczy do wsi Borki nad Narwią w północno-wschodniéj—mierzy 45 wiorst długości;

3) najkrótsza linija, w kierunku z północy na południe od miasteczka Narewki do ujścia rzeczki Białéj pod Widłami do Leśny Zachodniéj, długą jest na 28 wiorst;

4) najdłuższą odległość, z północy na południe, wynoszącą 44 wiorst, stanowi linija, poczynająca się nad Narwią wpobliżu wioski Siemionówki, a kończąca się nad rzeczką Pluskówką przy wyjściu jéj z puszczy;

5) taką samą odległość (44 wiorsty) przedstawia linija od ujścia rzeczki Jabłonówki do Narewki pod Lewkowem do opuszczenia puszczy przez Pluskówkę;

6) nareszcie linija, biegnąca od miasteczka Narewki do wyjścia z puszczy Leśny Zachodniéj, 39 wiorst jest długą.

---

*) Długość i szerokość gieograficzna w zeszłorocznem Sprawozdaniu, wzięte ze słownika gieograficznego są błędne, w dawniejszych granicach puszcza leżała między 52°29′ i 52°57′ (najmniéj, Encyklopedyja większa Orgelbranda podaje fałszywie tylko 52°51′) szerokości północnéj, a 41°10 i 42° długości wschodniéj od Ferro.

Podobnie jak roku zeszłego podajemy niżéj te miejscowości ważniejsze, w których notowaliśmy lub zbieraliśmy rośliny w puszczach Białowieskiéj, Ladzkiéj i Świsłockiéj w wycieczkach naszych, odbytych w r. 1888, rozumie się, nieprzytaczając tutaj uroczysk, błot i rzek, zwiedzonych powtórnie w roku bieżącym, a już wspomnianych przez nas w zeszłorocznem Sprawozdaniu.

W puszczy Białowieskiéj:

1. W *Augustowskiéj* straży uroczyska: Okrągły lasek i Leśne.
2. W *Hajnowskiéj*, uroczysko Hajduckie.
2. W *Leśniańskiéj*, uroczyska: Berezowo, Podcerkwy, Podberezowski mostek, Jelinnik.
3. W *Krukowskiéj*, rzeczka Perewołoka.
5. W *Okolnickiéj*, uroczyska: Biała woda, Lado pod Pererowem i Tomaszówgród.
6. W *Świetliczańskiéj*, wieś Borki.
7. W *Browskiéj*, wsi: Browsk, Babia góra, Czoło czy Szoły, zamieszkałe przez niemców i Maziewo stare i nowe; rzeczka Hwoźnia; uroczyska: Markuska parowa, Myrcha, Sosnowe, Woronoborskie i Łuki.
8. W *Narewskiéj*, miasteczko Narewka, pod którem na grobli, prowadzącéj przez rzekę Narewkę, 28 Lipca 1831 r. wracający z Litwy Dembiński powitał Różyckiego, dopiero podążającego w te strony; stąd obaj wodzowie udali się do Królestwa. Rzeczka Peredelnia i uroczysko Moreńska hrada, w ostatniem, równie jak i Górski, napróżno szukaliśmy, wskazanéj przez Brinckena, maliny moroszki (Rubus Chamaemorus L.), jednemu z nas znanéj dobrze z Hanuszyszek powiatu nowoaleksandrowskiego guberni kowieńskiéj (Pamiętnik Fizyjogr. t. V, dz. III, str. 133).

W puszczy Ladzkiéj;

wsi: Przybudek i Krynica, uroczysko Porynie.

W puszczy Świsłockiéj:

wsi: Rybaki, Budy, Zaleszany, Niezbodicze, Kaczki i Dobrowola; rzeczki: Kołona i Pszczółka; uroczyska: Bereza (Berezina) na Pszczółce, Horbacze, Oszczep nad Narwią.

SPIS ROŚLIN ZARODNIKOWYCH

zebranych lub zanotowanych w lecie w r. 1888

W PUSZCZACH:

BIAŁOWIESKIÉJ, ŚWISŁOCKIÉJ I LADZKIÉJ,

PRZEZ

Franciszka Błońskiego.

Sprawozdanie z pierwszéj wycieczki do puszczy Białowieskiéj (Pam. fizyjo. t. VIII), podjętéj przez nas w r. 1887, jakkolwiek przedstawia napozór pewną całość, jednak dopiero teraz, po powrocie z ostatniéj w tamte strony wycieczki i po odpowiedniem dopełnieniu będzie ono mogło na taką nazwę zasługiwać. Na pierwszéj kilkutygodniowéj wycieczce zbierało się z gorączkowym pośpiechem to, czem obdarzał nas szczęśliwy przypadek i trudno było, nieznając zupełnie charakteru okolicy, rządzić się z góry powziętym planem, w celu wyszukania téj lub owéj rzadkiéj rośliny. Dziś po powtórnem rospatrzeniu się w téj wspaniałéj florze, po wdarciu się, o ile to było możebnem, we wszystkie jéj tajniki, po zwiedzeniu miejscowości z puszczą Białowieską sąsiadujących i podobną florą obdarzonych, dziś można nieco głębiéj zastanowić się nad jéj bogactwami i wytworzyć sobie o nich bardziéj określone pojęcie.

Zacznijmy od grzybów, téj obszernéj i tak kapryśnéj w swoich przejawach gromady z pośród flory zarodnikowéj. Powszechnie wiadomo, jak trudną jeżeli nie zupełnie niemożliwą jest rzeczą dla podróżującego florysty zebranie podczas krótkiéj wycieczki nieco wyczerpującego obrazu flory mykologicznéj jakiejkolwiek okolicy. Najlepiéj zdaje się może świadczyć o tem zamieszczony poniżéj spis grzybów, przedstawiający plon ostatniéj wycieczki. Są tam gatunki już poprzednio w puszczy widziane, dużo jest dopiero po raz pierwszy spotkanych, lecz jak wielka ich liczba ukrywa się dotąd jeszczo w cieniu tych wspaniałych lasów. Nie

jednę też trzeba będzie jeszcze odbyć wycieczkę, aby wreszcie złożyć jaki taki obraz tamtejszéj flory grzybów. Dziś trudno jest ocenić nawet w przybliżeniu ogólną liczbę gatunków: najprawdopodobniéj zawiera się ona w granicach od 1200 do 1500 lub od 1500 do 2000; którą atoli z tych wielkości przyjąć za najbardziéj wiarogodną, nie śmiem obecnie wyrokować. Gdyby nawet przyjąć najniższą z tych cyfr, to zebrana przezemnie liczba 380-u gatunków (172+208) jakże niewielkim jest jéj ułamkiem. Począwszy od śluzowców, rdzy i śnieci, a skończywszy na podstawczakach i woreczniakach, wszędzie znajdujemy obszerne luki pomiędzy innemi nielicznemi, o wiele lepiéj skompletowanemi rodzinami. Spomiędzy tych ostatnich na pierwszem miejscu należy postawić rodzinę *żagwiowatych* (P o l y p o r a c e i), któréj przedstawiciele są najmniéj z całéj rzeszy grzybów zależni od pór roku, oraz stanu wilgoci i temperatury. Już powierzchowny rzut oka na tę bogatą rodzinę, tak obficie w puszczy Białowieskiéj reprezentowaną, wystarcza dla wytworzenia sobie pojęcia o całem bogactwie jéj flory mykologicznéj; pozostaje tylko wybrać się do puszczy na czas nieco dłuższy i w porze odpowiedniejszéj niż ta, w któréj odbywaliśmy nasze wycieczki, a poniesiony trud i koszty sowicie zostaną przez skarby florystyczne wynagrodzone.

Nieco bardziéj wyczerpującym (lubo również zbyt pobieżnym względem porostów galaretowatych i skorupiastych) jest spis porostów (mowa tu jednocześnie i o zeszłorocznem sprawozdaniu); spomiędzy nich przynajmniéj porosty gałęziste i liściaste zostały wszystkie dość dokładnie zebrane. Wogóle flora lichenologiczna nie bogata i gdyby nie kilka rzadkości, w odpowiedniem miejscu wyszczególnionych, niczem zgoła nie różniłaby się od wielu innych flor równinowych naszego kraju.

Wreszcie spis wątrobowców i mchów (z lat 1887 i 1888 łącznie) można uważać za najbardziéj wyczerpujący. Zależy to wprost od łatwości, z jaką przy pewnéj wprawie można dość dokładnie poznać florę bryologiczną pewnéj miejscowości nawet podczas najbardziéj pospiesznéj i krótkotrwałéj wycieczki.

Rozumie się, że zbieranie i określanie (które tu zawsze w parze idzie) wodorostów na takiéj jak niniejsza wycieczce, kiedy idealnem miejscem odpoczynku i noclegu była stodoła wypełniona słomą, musiało przejść w dziedzinę marzeń. Pominąwszy już tę okoliczność, że niezawsze można było mieć stół do ustawienia mikroskopu, jeszcze i brak czasu, stawał dość często na zawadzie. Na pomoc zaś w téj mierze przychodził niepożądany skądinąd deszcz, który pozwalał po ułożeniu do suszenia i po określeniu zebranych roślin poświęcić kilka godzin rospatrywaniu i określaniu rozmaitych wodorostów, z sąsiedniéj kałuży lub rzeki z trochą wody zaczerpniętych. O systematycznem przepłókiwaniu i odcedzaniu mułu do roślin wodnych przystającego lub innych podobnych czynnościach nawet mowy być nie mogło. To też prócz kilkudziesięciu wodorostów określonych i w części zasuszonych na miejscu oraz tych, które zdołały się utrzymać na korzeniach i łodygach roślin wodnych do zasuszenia zebranych—większa część pozostała wśród niedostępnych błot i moczarów Białowieskich. Prawdziwie szczęśliwy traf uchronił od zagłady tę przywiezioną na roślinach kwiatowych wiązankę wodorostów: mianowicie p. Maryjan Raciborski ofiarował swój współudział i przyjął na siebie żmudną pracę przepłókiwania i przeglądania pod mikroskopem zebranych wod-

nych roślin w celu naszkicowania następnie możliwie całego obrazu flory wodorostów tamtejszych wód. Praca ta ogłoszoną będzie przez p. Raciborskiego w Sprawozdaniach Komisyi fizyjograficznéj Akademii Umiejętności w Krakowie lub w jednem ze specyjalnych czasopism zagranicznych.

A teraz jeszcze słów parę dotyczących bespośrednio niniejszego spisu. Przedewszystkiem znalazły w nim należne miejsce wszystkie gatunki poraz pierwszy dopiero w tych stronach na ostatniéj wycieczce znalezione: te zostały oznaczone numerem porządkowym. Wszystkie inne, bez numeru, były już w roku 1887 zbierane i pomieszczone w poprzedniem sprawozdaniu; przytaczam zaś rzadsze z nich powtórnie, gdyż warto jest zanotować nowe ich stanowiska—puszczę Świsłocką lub Ladzką, albo też jaki nowy zakątek puszczy Białowieskiéj. Zresztą odnosi się to głównie do grzybów, w pozostałych bowiem gromadach z konieczności musiałem być zwięźlejszym.

W systematyce grzybów znajdzie uważny czytelnik niejedną zmianę w porównaniu z zeszłorocznym spisem, która musiała wpłynąć odpowiednio i na mianownictwo polskie. Pochodzi to z téj jedynie przyczyny, że postanowiłem dla jedności, niewdając się w bliższy rozbiór téj kwestyi, we wszystkich swoich pracach florystycznych trzymać się systematyki, przyjętéj przez Kryptogamen-Flora von Schlesien Ferdynanda Cohna. Otóż ostatni z jéj tomów, zawierający grzyby, wychodzi zeszytami w dość dużych odstępach czasu, a wychodzenie to z konieczności odźwierciedlać się musi na odnośnych pracach.

Co się tycze wreszcie zmian w mianownictwie polskiem to w szczegółach mówią one same za siebie, tu tylko zrobię tę ogólną uwagę, że zmieniłem użyte w roku zeszłym zakończenie rodzin, *owe* (jakiego używał np. Czerwiakowski w swojem „Opisaniu roślin skrytopłciowych") na *owate*, przez większość dziś powszechnie używane. Obok każdéj nazwy rodzajowéj polskiéj zamieszczam, jak w roku zeszłym, jéj autora, jeżeli zaś nazwa przeniesiona została do innego rodzaju, to autora jéj podaję w nawiasie; reszta nazw wyjętą została z ust ludu lub też utworzoną przezemnie: te ostatnie oznaczone przez *mihi*.

Miło mi w końcu wspomnieć imię czcigodnego mykologa profesora uniwersytetu padewskiego p. P. A. Saccardo, który pomimo, że już od kilku lat jest zajęty swem wiekopomnem wydawnictwem „S y l l o g e f u n g o r u m o m n i u m h u c u s q e c o g n i t o r u m", nigdy nie odmawiał mi w wielu wątpliwościach swéj światłéj rady i pomocy.

A. MYXOMYCETES. ŚLUZOWCE.

RZĘD I. MYXOGASTERES. ŚLUZOWCE WŁAŚCIWE.

PODRZĘD 1. EXOSPOREI *Rostafiński*. NAGOZARODNIKOWE.

Rodzina I. Ceratiacei. Włóknicowate.

1. *Ceratium* Alb. et Schw. ***Włóknica*** (Jundziłł).

1. C. mucidum (Pers), *W. pleśniowata*. Na gnijących kłodach i pniach sosnowych niezbyt rzadka: str. Hajnowska, Browska, puszcza Ladzka. Znajdowałem tylko jego białe, delikatne pierwoszcznie.

2. C. Porioides Alb. et Schw. *W. dziurkowata*. W strażach Hajnowskiéj i Browskiéj na gnijących pniach sosnowych i świerkowych.

PODRZĘD 2. ENDOSPOREI *Rostafiński*. OKRYTOZARODNIKOWE.

Rodzina II. Liceacei. Bezkosmkowate.

2. *Tubulina* Persoon. ***Zlepniczek*** Rostafiński.

3. T. cylindrica (Bull), *Z walcowaty*. Straż Browska, oraz puszcze Świsłocka i Ladzka.

Rodz. III. Cribrariacei. Przetaczkowate.

3. *Cribraria* Persoon. ***Przetaczek*** Alexandrowicz.

4. C. argillacea Pers, *P. żółtawy*. Straż Hajnowska.

Rodz. IV. Trichiacei. Kędziorkowate.

4. *Arcyria* Hill. ***Strzępek*** Jundziłł.

5. A. punicea (Pers), *S. ponsowy*. Straże Augustowska, Narewska, Browska, oraz puszcze Świsłocka i Ladzka.

6. A. pomiformis (Roth), *S. gruszyczkowaty*. Puszcza Świsłocka.
— A. incarnata (Pers), *S. różowy*. Puszcza Świsłocka.
7. A. nutans (Bull), *S. zwisły*. Straże Hajnowska i Browska.

5. *Lycogala* Micheli. *Rulik* Rostafiński.

— L. epidendron (L.), *R. pospolity*. Hajnowska, Browska, Świsłocka, Ladzka.

6. *Trichia* Haller. *Kędziorek* Jundziłł.

8. Tr. varia Pers, *K. różnokształtny*. Ladzka puszcza (w odmianie *typowéj*—var. gemina Schroeter).
9. Tr. chrysosperma (Bull), *K. złotozarodnikowy*. Browska, Świsłocka.
10. Tr. scabra Rostaf., *K. chropawy*, Straż Hajnowska.

7. *Hemiarcyria* Fr. *Zapletka* Rostafiński.

11. H. rubiformis (Pers), *Z. malinowa*. Straż Hajnowska.

Rodz. V. Reticulariacei. Samotkowate.

8. *Reticularia* Bull. *Samotek* Rostafiński.

12. R. Lycoperdon Bull, *S. purchawkowaty*. Puszcza Świsłocka.

Rodz. VI. Stemonitacei. Paździorkowate.

9. *Stemonitis* (Gleditsch). *Paździorek*. Jundziłł.

— St. fusca Roth, *P. brunatny*. Wieś Berezowo.
— St. ferruginea Ehrenberg, *P. rdzawy*. Hajnowska, Browska, Świsłocka.

10. *Comatricha* Preuss. *Czuprynka* Rostafiński.

13. C. typhina (Roth), *Cz. rogożowata*.
14. C. papillata (Pers), *Cz. brodawkowata*. Obadwa gatunki w straży Browskiéj spotykane.

Rodz. VII. Physaracei. Maworkowate.

11. *Diachea* Fr. *Żałobnia* Rostafiński.

15. D. leucopoda (Bull), *Z. białotrzonowa*. Browska, Ladzka (na wątrobowcu Plagiochila asplenioides).

12. *Spumaria* Pers. *Pianka* Rostafiński.

— Sp. alba (Bull), *P. zwyczajna*. Straż Browska.

13. *Chondrioderma* Rostafiński. *Szaroń* Rostafiński.

16. Ch. spumarioides (Fr.), *Sz. piankowata*. Puszcza Świsłocka.

14. *Leocarpus* Link. *Gładysz* Alexandrowicz.

17. L. fragilis (Dicks.), *G. kruchy*. Browska, Narewska, Świsłocka, Ladzka.

15. *Physarum* Persoon. *Maworek* Alexandrowicz.

18. Ph. leucophaeum Fr., *M. białozarodniowy*. Puszcza Ladzka, na pniu dębowym.

16. *Fuligo* Haller. *Wykwit* Alexandrowicz.

— F. septica (L.), *W. różnobarwny*, Puszcze Świsłocka, Ladzka.

B. EUMYCETES. GRZYBY WŁAŚCIWE.

RZĘD II. OOMYCETES. WROŚLE.

Rodz. VIII. Perenosporacei. Wroślowate.

17. *Cystopus* Lev. *Białak* (Czerwiakowski).

19. C. candidus (Pers.), Lev, *B. krzyżowy*. Na liściach i łodydze Sisymbryum officinale. Uroczysko Oszczep.

RZĘD III USTILAGINEI. ŚNIECI.

Rodz. IX. Ustilaginacei. Śnieciowate.

18. Ustilago Persoon. **Śnieć** Jundziłł.

— U. segetum (Bull). Pers. Puszcza Świsłocka, straż Hajnowska na owsie.

RZĘD IV. UREDINEI. RDZE.

Rodz. X. Uredinacei. Rdzowate.

19. Uromyces Link. **Omar** Jundziłł.

20. U. Fabae (Pers.), *O. bobowy.* Na Vicia sepium z letniemi zarodnikami, wieś Budy.

21. U. Pisi, *O. grochowy.* Na Pisum sativum. Zaleszany w puszczy Świsłockiéj.

22. U. Astragali (Opiz), *O. traganlcowy.* Na Astragalus glycyphyllos, w str. Browskiéj.

20. Pucinia Pers. **Omar** Jundziłł.

23. P. Thesii (Desvaux), *O. leńcowy.* Na Thesium ebracteatum w stadyjum ognika (aecidium). Puszcza Białowieska.

24. P. Menthae Pers, *O. miętowy.* Na Melissa, Clinopodium, z zarodnikami letniemi i zimowemi, puszcza Świsłocka.

25. P. Graminis Pers, *O. perzowy.* Na owsie. Puszcza Świsłocka i Białowieska.

26. P. coronata Corda, *O. szakłakowy.* W stadyjum ognika na Rhamnus Frangula,—puszcza Białowieska (str. Leśniańska); z letniemi i zimowemi zarodnikami na owsie w puszczy Świsłockiéj.

27. P. Rubigo vera (DC.), *O. właściwy.* Stadyja ognika na Lycopsis arensis, w Narewce, Zaleszanach, Oszczepie i Kaczkach; zarodniki letnie i zimowe na życie w Stoczku.

28. P. Poarum Nielsen, *O. wiklinowy.* Na Poa annua z zarodnikami letniemi, w Podborowiskach (puszcza Ladzka).

29. P. Hieracii (Schumach), *O. jastrzębowy.* Na Taraxacum officinale z letniemi i zimowemi zarodnikami, w Hajnówce.

— P. argentata (Schultz), *O. gniewoszowy.* Na Impatiens noli tangere z letniemi i zimowemi zarodnikami. Ladzka, Świsłocka, Białowieska.

30. P. Arenariae (Schumach), *O. piaskownicowy*. We wsi Łozice z zimowemi zarodnikami na Stellaria media.

31. P. Asteris Duby, *O. astrowy*. W puszczy Świsłockiéj na Aster Amellus.

21. *Triphragmidium* Link. *Omar* Jundził.

32. Tr. Ulmariae (Schumacher), *O. tawułowy*. W puszczy Świsłockiéj na Ulmaria pentapetala, z zarodnikami letniemi i zimowemi.

22. *Melampsora* Castagne. *Rdza* Jundziłł.

— M. farinosa (Pers.), *R. iwowa*. W puszczy Białowieskiéj i Świsłockiéj na Salix Capraea × aurita, z letniemi zarodnikami.

33. M. Vitellinae (DC), *R. złotowierzbowa*. W puszczy Ladzkiéj na Salix pentandra, z zarodnikami letniemi i zimowemi.

34. M. Vacciniorum (Link), *R. borówkowa*. Na Vaccinium uliginosum, w puszczy Świsłockiéj i Białowieskiéj, z zarodnikami letniemi i zimowemi.

23. *Coleosporium* Lev. *Plamek* (Czerwiakowski).

35. C. Senecionis (Pers), *P. starcowy*. W puszczy Świsłockiéj, na Senecio sylvaticus (z letniemi i zimowemi zarodnikami).

36. C. Pulsatillae (Strauss), *P. sasankowy*. Na Pulsatilla patens z letniemi i zimowemi zarodnikami, puszcze Białowieska i Świsłocka.

37. C. Campanulae (Pers), *P. dzwonkowaty*. W puszczy Ladzkiéj z zarodnikami letniemi i zimowemi, na Campanula rapunculoides.

— C. Euphrasiae (Schumach), *P. świetnikowy*. Na Euphrasia officinalis, Odontites rubra i Melampyrum nemorosum w puszczy Świsłockiéj, na Rhinanthus major w puszczy Ladzkiéj; wszędzie z letniemi i zimowemi zarodnikami.

38. Aecidium Parnassiae (Schlechtendal), *Ognik dziewięciornikowy*. W puszczy Świsłockiéj na Parnassia palustris.

RZĘD IV. AURICULARIEI. USZAKI.

Rodz. XI. Auriculariacei. Uszakowate.

24. *Auricularia* Bull. *Uszak* Czerwiakowski.

— A. mesenterica (Dicks.), *U. pospolity*. Uroczysko Oszczep w puszczy Świsłockiéj.

RZĘD V. BASIDIOMYCETES. PODSTAWCZAKI.

PODRZĘD 1. TREMELLINEI. GALARETÓWKI.

Rodz. XII. Tremellacei. Kisielcowate.

25. *Exidia* Fries. *Kisielec* (Jundziłł).

39. E. pithya Fr, *K. sosnowy.* W puszczy Świsłockiéj na świerku znaleziony.

40. E. impressa (Pers.), *K. przypłaszczony.* Puszcza Ladzka (na kłodzie brzozowéj).

26. *Ulocolla* Brefeld. *Móżdżak* (Czerwiakowski).

41. U. foliacea (Pers.), *M. liściasty.* Puszcza Świsłocka, na brzozie.

27. *Tremella* Dillen. *Trzęsidło* Kluk.

42. T. encephala Willd. *T. mózgowate.* W puszczy Świsłockiéj na świerku.

43. T. mesenterica *) (Schaeff.), *T. pomarańczowe.* Niezbyt pospolite: straż Hajnowska na kłodzie brzozowéj.

— T. fimbriata Pers, *T. strzępiaste.* Puszcza Ladzka.

44. T. undulata Hoffm, *T. kędzierzawe.* Puszcza Świsłocka, na drzewie liściastem.

28. *Tremellodon* Pers. *Galaretówka* (Czerwiakowski).

— T. gelatinosum (Scop.), *G. kolczasta.* Świsłocka, Białowieska puszcza.

---

*) *Trzęsidło pomarańczowe* (Tremella mesenterica Retz.), zamieszczone ze znakiem zapytania w zeszłorocznem sprawozdaniu (Pam. fizyj. t. VIII). Okazało się po zbadaniu zasuszonych okazów przez prof. P. A. Saccardo *łzawnikiem złożonozarodnikowym* (Dacrymyces multiseptatus Beck.), o czem wzmianka poniżéj we właściwem miejscu.

PODRZĘD 2. DACRYOMYCETES. ŁZAWNIKI.

Rodz. XIII. Dacryomycetini. Łzawnikowate.

29. *Dacryomyces* Nees. *Łzawnik* Jundziłł.

— D. multiseptatus Beck. (Saccardo Sylloge hymenom. II p. 798), *Ł. złożonozarodnikowy*. Określenie tego gatunku zawdzięczam prof. P. A. Saccardo z Padwy, któremu przesłałem zasuszone okazy wraz z opisem, przewidując, że nie należą one do jednego z kilku pospolicie spotykanych gatunków *łzawnika*. Znalazłszy go jeszcze podczas poprzedniéj wycieczki do puszczy (1887), określiłem go przypuszczalnie jako *trzęsidło pomarańczowe* (Tremella mesenterica), zaznaczyłem przytem jednak (w zeszłorocznem sprawozdaniu), niezgodność jego zarodników i miejsca rośnięcia z opisem wzmiankowanego gatunku. Rzadki ten gatunek łzawnika—bo w Europie środkowéj zupełnie dotąd nie znajdowany—rośnie dość obficie w całéj puszczy Białowieskiéj na sosnach i świerkach gnijących.

45. D. abietinus (Pers.), *Ł. jodłowy*. Puszcza Ladzka, na sośnie.

30. *Calocera* Fries. *Goździeniec* (Jundziłł).

46. C. striata (Hoffm.), *G. brózdowany*, Ladzka, Browska (na osinie).

— C. cornea (Batsch), *G. wiązkowy*. Ladzka, Browska, Hajnowska, na drzewach liściastych.

— C. furcata Fr, *G. widlasty*. Straż Browska, puszcza Ladzka.

— C. viscosa (Pers), *G. lepki*. Pospolity (Hajnowska, Browska, Narewska, Augustowska, Ladzka, Świsłocka).

PODRZĘD 3. HYMENOMYCETES. OBŁÓCZAKI.

Rodz. XIV. Exobasidiacei. Powłocznikowate.

31. *Exobasidium* Woronin. *Powłocznik* (Jundziłł).

— E. Vaccinii (Fuckel), *P. borówkowy*. Na Vaccinium Myrtillus w puszczy Świsłockiéj.

Rodz. XV. Hypochnacei. Nalotkowate.

32. *Hypochnus* (Ehrenb). *Nalotek* mihi.

— H. sulfureus (Pers), *N. żółty*. Puszcza Świsłocka.

47. H. cinnamomeus, cinamonicus (Pers), *N. cynamonowy*. Puszcza Świsłocka.

Rodz. XVI. Thelephoracei. Pleśniakowate.

33. Corticium Persoon. *Płaskosz* (Jundziłł).

48. C. calceum (Pers), *P. wapniowaty.* Na klonach (Acer platanoides), pospolity.

49. C. lividum (Pers). *P. sinawy.* W puszczy Świsłockiéj na kłodzie osinowéj znaleziony.

— C. sanguineum Fr, *F. krwawy.* Puszcza Świsłocka.

— C. laeve (Pers), *P. gładki.* Puszcza Ladzka.

— C. incarnatum (Pers), *P. cielisty.*

— C. cinereum (Pers), *P. popielaty.* Obadwa ostatnie gatunki w puszczy Świsłockiéj znajdowane.

34. Stereum Persoon. *Skórnik* (Jundziłł).

50. St. bicolor (Pers), *S. dwubarwny.* Puszcza Świsłocka.

— St. hirsutum (Willd), *S. szorstki.* Puszcza Ladzka.

51. St. purpureum (Pers), *S. purpurowy.* Ladzka, Świsłocka.

52. St. disciforme (DC), *S. tarczowaty.*

53. St. tabacinum (Sow.), *S. tabaczkowy.* Wraz z poprzednim gatunkiem w puszczy Świsłockiéj znaleziony.

— St. rubiginosum (Dicks), *S. rdzawy.* Puszcza Ladzka.

35. Thelephora Ehrh. *Pleśniak* Jundziłł.

54. Th. penicillata (Pers), *P. pędzelkowaty.* Browska, Ladzka.

55. Th. fastidiosa (Pers), *P. odrażliwy.* Browska, Hajnowska.

56. Th. terrestris Ehrh., *P. ziemny.* Straż Browska.

36. Craterellus Pers. *Lejkowiec* Berdau.

57. C. cornucopioides Pers, *L. gładki.* W uroczysku Oszczep (puszcza Świsłocka) na ziemi.

Rodz. XVII. Clavariacei. Goździeńcowate.

37. Clavulina Schroeter. *Goździeniec* Jundziłł.

58. C. cristata (Holmskiold), *G. grzebieniasty.* Ladzka, Hajnowska.

38. *Clavaria* Vaillant. ***Goździeniec*** Jundziłł.

— Cl. pyxidata Pers, *G. kieliszkowaty*. Ladzka, Browska.

Rodz. XVIII. Hydnacei. Kolczakowate.

39. *Odontia* Pers. ***Ząbkowiec*** mihi.

59. O. fimbriata (Pers), *Z. strzępiasty*. W puszczy Świsłockiéj na gałęziach drzew liściastych spotykany.

40. *Radulum* Fr.

60. R. quercinum (Pers). Na kłodach dębowych tu i owdzie.

41. *Hydnum* L. ***Kolczak*** Jundziłł.

61. H. argutum *Fr*, *K. ostry*. Znaleziony na zbutwiałych gałęziach w urocz. Moreńska hrada.

62. H. strigosum Swartz, *K. suchy*. Puszcza Ladzka (na pniach drzew liściastych).

— H. coralloides Scop, *K. koralowy*. Browska, Ladzka.

63. H. sepandum L., *K. obłączasty*. Puszcza Ladzka.

42. *Sistotrema* Persoon. ***Palczak*** mihi.

64. S. obliquum (Schrad.), *P. ukośny*, Ladzka (na osinie).

— S. paradoxum (Schrad.), *P. osobliwy*, Ladzka.

65. S. canescens (Fr.), *P. siwy*, Ladzka, Browska.

— S. fusco-violaceum (Schrad.), *K. szarofijołkowy*, Bardzo rzadki w tych stronach, spotkany tylko raz jeden w puszczy Ladzkiéj.

43. *Polyporus* Micheli. ***Żagiew*** Marcin z Urzędowa.

66. P. farinellus Fr., *Ż. roplywająca się*. Straże Hajnowska, Leśniańska.

67. P. P. Vaillantii (DC. *Ż. delikatna*. Hajnowska str.

68. P. Radula (Pers.) *Ż. pilkowana*, Straż Hajnowska.

69. P. vulgaris Fr., *Ż. pospolita*, Puszcza Świsłocka.

— P. medulla panis Pers, *Ż. miąszowa*, Browska, Świsłocka.

70. P. micans (Ehrenb.), *Ż. mieniąca się*, Puszcza Ladzka (na kłodzie dębowéj).

71. P. alutaceus Fr., *Ż. żółtawa*, Puszcza Ladzka (na świerku).
72. P. chioneus Fr., *Ż. śnieżysta*. Puszcza Świsłocka na brzozie.
73. P. lacteus Fr., *Ż. mleczna*, Hajnowska, Świsłocka.
74. P. caesius (Schrad.), *Ż. modra* Ladzka, na świerku.
75. **Polyporus Rostafińskii nov. sp. Żagiew Rostafińskiego.** Hedwigia 1889, zesz. IV.

Caespitoso-multiplex fibroso-casaeosus, firmulus; pileis imbricatis, inaequalibus, undulatis, azonis, opacis, luteo-rufescentibus, saturatius flocculoso-furfuraceis, fractis albis mox subferruginascentibus (siccis fractis subalutaceis). Pori rotundi, tenues, integri, minuti, sulfurei, terendo rufescentes.

Hab. ad. truncos putridos frondosos in silva Białowieża (Lithuania).

Polyporo giganteo nec minus P. imbricato e descriptionibus afiinis videtur.

Żagiew zazwyczaj beztrzonowa, gromadnie licznemi kapeluszami na starych pniach rosnąca, najrozmaitszego kształtu i wielkości; pojedyńcze kapelusze połówkowe, grube o powierzchni nierównéj, falistéj, matowéj, rudéj, czerwonawym kutnerem okrytéj. Miąsz miękki, soczysty lubo nieco włóknisty, biały, lecz wkrótce po rozłamaniu kapelusza brunatniejący (w stanie suchym pozostający bez zmiany—żółtawy). Dziurki pod spodem kapelusza krótkie i drobne (1—3 *mm* długie), całe, od kapelusza z łatwością się oddzielające, siarkowo-żółte, od potarcia czerwieniejące.

Rośnie gromadnie na pniach i kłodach gnijących drzew liściastych.

Żagiew Rostafińskiego znalazłem raz jeden na dębie w straży Browskiéj. Jest ona najbardziéj spokrewnioną z *żagwią olbrzymią* (Polyporus giganteus) oraz z *żagwią dachówkowatą* (Polyporus imbricatus). Pokrewieństwo to jednak odnosi się tylko do ogólnego ich wyglądu, gdyż w szczegółach—jak to widać z powyższego opisu—różnice są dość znaczne.

76. P. pubescens (Schum.), *Ż. omszona*. Znaleziona na brzozie w uroczysku Moreńska hrada.

— P. adustus (Willd.), *Ż. podpalona*, Świsłocka, Ladzka,—obficie.

— P. abietinus (Dicks.), *Ż. jodłowa*. Tamże.

77. **Polyporus simulans nov. sp. Żagiew zwodnicza.** Hedwigia 1889, zesz. IV.

Pileis sessilibus dimidiatis, postice non raro attenuatis, vulgo effuso-reflexis, caespitoso-imbricatis, confluentibus, diam. saepissime 2—3 *cm*, coriaceo-lentis, utrinque planis, tenuibus, velutinis nec azonis, sordide flavido-albescentibus, margine obsoleto, acuto, glabro. Poris angulatis, dentatis, junioribus integris, adultis (praecipue siccitate) laceratis, fusco-violaceis.

Hab. ad. truncos prostratos putrescentes betulae, in silva Białowieża (Lithuania).

Totus habitus praecipueque pori simulant Polyp. abietinum vel (in statu sicco) Daedaleam unicolorem. Tamen a Pol. abietino differt noster praeprimis pileo subazono velutino, non villoso-zonato

—et sede; a Daed. unicol. specimina viva Polypori simulantis optime forma coloreque pororum, sicca autem modo eorum colore nisi pileo nunquam zonato strigoso certe distinguenda.

Kapelusze połówkowe beztrzonowe, lub też czasem w nasadzie nakształt trzona zwężone, średnicy 2—3 *cm*, zwykle gromadnie rosnące, skórkowate, płaskie, cienkie, lekko omszone i słabo pręgowane, koloru żółtawopłowego, o brzegu ostrym, gładkim. Miąsz biały, lub zlekka żółtawy. Obłóczka barwy szarofijołkowéj, w postaci drobnych niegłębokich dziurek, najczęściéj kątowatych, zamłodu całych, późniéj najrozmaiciéj poszarpanych.

Rośnie w gromadkach na kłodach brzozowych.

Żagiew zwodnicza z ogólnego wyglądu, a szczególniéj z obłóczki jest dość podobną do *żagwi jodłowéj* (Polyporus abietinus), na drzewach iglastych rosnącéj, lub—w stanie suchym—do *gmatwka jednobarwnego* (Daedalea unicolor). Od pierwszéj jednak żagiew zwodnicza odróżnia się nietylko miejscem rośnięcia (na brzozach), lecz i powierzchnią kapelusza, która u żagwi zwodniczéj jest tylko delikatnie omszoną, u tamtéj zaś kutnerowata i daleko wyraźniéj pręgowana; od gmatwka jednobarwnego znów odróżnia się w stanie świeżym powierzchnią kapelusza lekko omszoną i słabo pręgowaną oraz barwą i kształtem dziurek, który się dopiero po zasuszeniu utraca.

Gatunek ten żagwi znajdowałem wielokrotnie w puszczy Białowieskiéj (w strażach Okolnickiéj i Browskiéj) nietylko podczas ostatniéj wycieczki, lecz jeszcze w r. 1887. Wtedy jednak ze względu na nieliczne i niezupełnie rozwinięte osobniki, jakie się udało zebrać, nie odważyłem się uznać go za nowy gatunek i przychylając się do zdania prof. Saccardo, któremu wspomniane okazy przesłałem, włączyłem go w sprawozdaniu z pierwszéj wycieczki do puszczy (Pam. fizyj. t. VIII str. 82) do *gmatwka jednobarwnego*. Dopiero w rok późniéj, mając możność obserwowania téj żagwi za życia, jednocześnie ze wspomnianym gmatwkiem, (nieraz na téjże kłodzie obok siebie rosnących, w oddzielnych jednak gromadkach) przyszedłem do przekonania, że jest ona niewątpliwie nowym gatunkiem, nic zgoła wspólnego ani z gmatwkiem, ani z żagwią jodłową niemającym.

— P. cinnabarinus (Jacq.), *Ż. cynobrowa*, Puszcza Świsłocka.

78. P. connatus Fr., *Ż. zlewająca się*, Hajnowska, Browska, Świsłocka.

— P. pinicola (Swartz), *Ż. sosnowa*, Puszcza Ladzka i Świsłocka.

— P. roseus (Alp. et. Schw.), *Ż. różowa*, Browska, Ladzka, Świsłocka.

— P. betulinus (Bull.), *Ż. brzozowa*, Ladzka, Świsłocka.

— P. squammosus (Huds.), *Ż. łuskowata*. Tamże.

79. P. Michelii Fr., *Ż. Michelego*. W straży Hajnowskiéj na brzozie znaleziona.

— P. picipes Fr., *Ż. czarnotrzonowa*, Świsłocka.

— P. varius (Pers.), *Ż. zmienna*, Browska, Ladzka.

— P. elegans (Bull.), *Ż. wysmukła*, Świsłocka, Ladzka.

— P. ramosissimus Schaeff. *Ż. okółkowa*. Raz jeden w puszczy Ladzkiéj spotkana.

— P. brumalis (Pers.), *Ż. zimowa*. Puszcza Białowieska.

44. *Ochroporus* Schroeter. *Huba* Jundziłł.

80. O. contignus (Pers.), *H. przylegająca*, Straż Browska.

— O. obliquus (Pers.), *H. skośnorurkowa*, Świsłocka.

81. O. pseudoigniarius (Bull.), *H. nibyogniowa*, Raz jeden na dębie w puszczy Świsłockiéj spostrzeżona.

82. O. nidulans (Fr.), *H. korkowa*. W str. Browskiéj na brzozie.

83. O. Spongia (Fr.), *H. gąbczasta*. Puszcza Świsłocka (między Dobrowolą a Horbaczem), na pniu sosnowym.

— O. lithuanicus Błoński (Pam. fiz. t. VIII), *H. litewska*. Hedwigia 1889, zesz. IV.

Pod tą nową nazwą rodzajową, odpowiednio do zmian, poczynionych w systematyce grzybów przez Schroetera, autora flory grzybów szląskich *) zjawia się obecnie opisana przezemnie przed rokiem huba litewska (Polyporus lithuanicus). Ostatnia wycieczka dała mi możność obserwowania dość znacznéj ilości żywych okazów tego grzyba, wskutek czego jestem w stanie nieco uzupełnić podany w roku zeszłym opis. Mianowicie zamiast vix imbricatus wypada dziś napisać: saepius caespitoso imbricatus, przy opisie obłóczki dodać: (poris) a trama non separandis, junioribus pileo dilutioribus, micantibus; wreszcie do drzew, na których go znajdowałem należy dopisać osinę, świerk i sosnę.

Tym sposobem uzupełniony opis łaciński będzie się przedstawiać w sposób następujący:

> Pileus dimidiatus, sessilis, saepius caespitoso-imbricatus, carnoso-suberosus, leviter sulcato-zonatus, villosus, demum glabrescens, extus intusque amoene croceo-aurantius, margine acuto, subincurvo, magnitudine varius (saepissime 4—8 *cm* long. 3—5 *cm* latus, 6 *mm* crass.). Pori a pileo non separandi, medii angulati, inaequales, saepe lacerati, juniores pileo dilutiores, micantes. Annuus, hab. ad. truncos quercus, betulae, populi tremulae, pini, piceae.

Hubę litewską znajdowałem dość obficie podczas ostatniéj wycieczki w str. Browskiéj, Augustowskiéj, Hajnowskiéj, oraz w puszczy Ladzkiéj i Świsłockiéj

— O. radiatus (Sow.), *H. promienista*. W puszczy Ladzkiéj na osinie.

84. O. triqueter (Alb. et Schw.), *H. trójkątna*. Na kłodach sosnowych kilka razy spotykana.

— O. fomentarius (L.), *H. żagwiowa*.

— O. igniarius (L.), *H. ogniowa*. Obiedwie w puszczy Ladzkiéj notowane.

— O. odoratus (Wulfen), *H. pachnąca*, Hajnowska, Browska, Świsłocka.

— O. perennis (L.), *H. trwała*, Świsłocka puszcza.

---

*) Kryptogamen-Flora von Schlesien, t. III (wychodzi zeszytami od r. 1885 r.).

45. *Daedalea* Persoon. *Gmatwek* Czerwiakowski.

— D. g i b b o s a Pers., *E: garbaty*. W str. Browskiéj, nad Hwoźną na kłodach osinowych.

— D. K a l c h b r e n n e r i, *G. okazały*, Hajnowska, Browska, Świsłocka, Ladzka (tu na grabach obficie).

85. D. r u b e s c e n s Alb. et Schw. var. a n c e p s Błoński (Pam. fiz. t. VIII) s u b T r a m e t e s r u b e s c e n s v a r. a n c e p s), Hedwigia 1889, zesz. IV. *G. czerwonawy* w odmianie *zwodniczéj*. Kilkanaście okazów tego grzyba znalazłem na kłodzie brzozowéj w straży Browskiéj w pobliżu Narwi. Tym więc sposobem do dwu jego stanowisk z Królestwa (Pam. fizyj. t. VIII, str. 83), przybywa jeszcze jedno bardziéj na wschód wysunięte—puszcza Białowieska.

86. D. u n i c o l o r (Bull.), *G. jednobarwny*. Spotykałem go kilkakrotnie na brzozach w str. Browskiéj, oraz w puszczy Ladzkiéj. Zaliczony tu w roku zeszłym (sprawozdanie z wycieczki do puszczy Białowieskiéj, Pam. fizyj. t. VIII), wątpliwy gatunek huby — P o l y p o r u s s i m u l a n s n o v. s p.—okazał się obecnie nowym rzeczywiście gatunkiem, w dojrzałych okazach znaczne różnice od gmatwka przedstawiającym. Szczegółowy opis téj nowéj huby znajduje się w odpowiedniem miejscu wśród innych gatunków *żagwi* (P o l y p o r u s) pod № 77,

46. *Lenzites* Fr. *Siatkowiec* (Jundziłł).

87. L. f l a c c i d a (Bull.), *S. wiotki*. Straż Browska (między Masiewem a Olchówką), na brzozie.

47. *Gleophyllum* Karsten. *Siatkowiec* (Jundziłł).

— G. s a e p i a r i u m (Wulf.), *S. płotowy*, Świsłocka, Ladzka.

88. G. a b i e t i n u m (Bull.), *S. jodłowy*. Puszcza Ladzka, na sośnie zwalonéj.

48. *Fistulina* Bull. *Ozorek* Czerwiakowski.

— F. h e p a t i c a (Schaeff.), *O. pospolity*. Puszcza Ladzka.

49. *Boletus* Dillen. *Grzyb* Kluk.

— B. s u b t o m e n t o s u s L., *G. zajęczy, podgrzybek*, Browska.

89. B. c h r y s e n t h e r o n Bull. *G. złotawy*, Puszcza Ladzka.

Prócz wymienionych spotykane były pospolicie i inne gatunki grzyba, podane już w sprawozdaniu z pierwszéj wycieczki do puszczy Białowieskiéj (1887).

Rodz. XIX. Cantharellacei. Pieprznikowate.

50. Trogia Fr. *Fałdówka* mihi.

— T. faginea (Schrad.), *F. bukowa.* Znajdowana na brzozach w straży Browskiéj między Masiewem a Olchówką, a w r. 1887 w str. Augustowskiéj (urocz. Żołnice). Wskutek błędnego określenia tego gatunku, jeszcze w roku zeszłym znajdowanego, dostał się on do poprzedniego sprawozdania (Pam. fizyj. t. VIII) pod № 94 jako Lenzites variegata. Obecnie po sprostowaniu określenia przez prof. Saccardo wypada tamten gatunek, jako zupełnie w puszczy nierosnący, wykreślić.

51. Cantharellus Adans. *Pieprznik* Kluk.

— C. cibarius Fr., *P. pospolity, kurek, lisiczka.* Puszcza Świsłocka.

Rodz. XX. Agaricacei. Bedłkowate.

52. Paxillus Fr. *Świnka* Czerwiakowski.

— P. involutus (Batsch). *Ś. pospolita, tłustocha.* Puszcza Świsłocka.

53. Coprinus Persoon. *Czernidlak* Czerwiakowski.

90. C. ephemerus (Bull.), *Cz. jednodniowy.*
91. C. fimetarius (L.), *Cz. rościekliwy.* Razem z poprzednim w str. Hajnowskiéj znaleziony.
— C. atramentarius (Bull.), *Cz. pospolity,* Puszcza Ladzka.
92. C. porcellanus (Schaeff.), *Cz. kołpakowaty.* Straż Hajnowska.

54. Hygrophorus Fr. *Mięsicha* (lud).

93. H. miniatus (Scop.), *M. szkarłatna,* Browska, Ladzka.
94. M. ceraceus (Wulf), *M. żółtawa.* Straż Hajnowska.

55. Limacium Fr. *Ślimak* (lud).

95. L. eburneum (Bull.), *Ś. biały.* Puszcza Ladzka.

56. Lactaria Persoon. *Mleczaj* Jundziłł.

— L. Subdulcis (Bull.), *M. łagodny, podrydzyk.*
— L. piperata (Scop.), *M. biały, bielak.*
96. L. vellerea (Fr.), *M. chrząstka.*
97. L. glyciosma (Fr.), *M. słodkawy.*

— L. torminosa (Schaeff.), *M. wełnianka.*
— L. umbrina (Pers.), *M. brunatny.*
— L. deliciosa (L.), *M. rydz.* Wszystkie mniéj lub więcéj obficie w puszczy Świsłockiéj i Ladzkiéj spotykane.

57. Lactariella Schroeter. **Mleczaj** Jundziłł.

— L. azonites (Bull.)=L. fuliginosus Fr., *M. jelonek czarny, rydz,* Puszcza Świsłocka.

58. Russula Persoon **Serojeszka** Jundziłł. **Gołąbek,** Kluk.

— R. fragilis (Pers.) *S. krucha.*
— R. emetica (Schaeff.), *S. mierźliwa, gorzkówka, stegnówka.*
— R. foetens Pers., *S. śmierdząca.*
98. R. lactea (Pers.), *S. mleczna.*
99. R. adusta (Pers.), *S. podpalona.* Wszystkie dość pospolite na całym zwiedzonym obszarze.

59. Russulina Schroeter. **Serojeszka** Jundziłł. **Gołąbek.** Kluk.

— R. integra (L.), *S. ostra, gorzka, czartopłoch.*
— R. alutacea Pers., *S. czerwona, cukrówka.*
100. R. lutea (Huds.), *S. żółta.* Wraz z poprzedniemi w puszczy Świsłockiéj i Ladzkiéj.

60. Schizophyllum Fr. **Olszówka** Jundziłł.

— Sch. alneum (L.), *O. pospolita.* W puszczy Świsłockiéj na gnijącéj gałęzi znaleziona.

61. Lentinus Fries. **Łyczak** mihi.

— L. squammosus (Schaeff.)=L. lepideus Fr., *Ł. łuszczkowaty.* Puszcza Ladzka.
— L. tigrinus (Bull.), *Ł. pstrokaty.* Puszcza Świsłocka.

62. Marasmius Fries. **Twardzioszek** mihi.

— M. androsaceus (L.), *T. szpilkowy.*

— M. rotula (Scop.), *T. okrągły.*
— M. candidus (Bolt.), *T. śnieżysty.*
101. M. caryophylleus (Schaeff.)=M. oreades Fr., *T. przydrożny.* Wszystkie w puszczach Ladzkiéj i Świsłockiéj dość pospolite.

63. Coprinarius Fr. Kołpaczek mihi.

— C. disseminatus (Pers.), *K. rossiany.* Puszcza Ladzka.
102. C. hiascens (Fr.), *K. rozwarty.* Straż Hajnowska.
103. C. conopileus (Fr.), *K. stożkowaty.*
104. C. ericaeus (Pers.), *K. wrzosowy.*
105. C. cernuus (Fl. dan.), *K. zwisły.* Trzy ostatnie w puszczy Świsłockiéj znajdowane.

64. Chalymotta Karsten. Pajęczak mihi.

106. Ch. campanulata (L.), *P. dzwonkowaty.* Puszcza Białowieska.
— Ch. papilionacea (Bull.), *P. mierzwowy.* Puszcza Ladzka.

65. Anellaria Karsten. Pierścieniak mihi.

107. A. separata (L.), *P. oddzielony.* Straż Hajnowska.

66. Pratella Fr. Łączak Czerwiakowski.

— P. spadiceo-grisea (Schaeff.), *Ł. szarobrunatny.*
108. P. obtusata (Fr.), *Ł. przytępiony.*
109. P. fatua (Fr.), *Ł. jałowy.* Wszystkie trzy w puszczy Świsłockiéj notowane.

67. Psalliota Fr. Pieczarka lud.

110. P. campestris (L.) *P. polowa.* Puszcza Ladzka.

68. Astrosporina Schroeter. Gwiaździanka mihi.

111. A. lanuginosa (Bull.), *G. wełniasta.* Straż Browska.

69. **Derminus** Fr. **Skórzak** Czerwiakowski.

— D. mollis (Schaeff.), *S. miękki*. Browska, Świsłocka.
112. D. applanatus (Pers.), *S. przyplaszczony*. Puszcza Ladzka.
113. **Derminus Klukii nov. sp. Skórzak Kluka.** Hedwigia 1889, zesz. IV.

Pileus carnosulus, conchato-reniformis, 2—6 *cm* latus, pubescens, griseo-alutaceus. Stipes 2—3 *cm* longus, curvulus, basim tomento albo obductus. Lamellae confertae, decurrentes, albidae, mox sporis maturescentibus amoene roseae. Sporae ellipsoideo-sphaeroideae, 5—6 μ. longae, 3 μ. crassae.

Hab. ad ramos et truncos emortuos putrescentes, primo autumno (silva Białowieza in Lithuania).

Dermino byssisedo affinis.

Kapelusz kształtu nerkowatego, słabo mięsisty, 2—6 *cm* średnicy dochodzący, trzonem mimośrodkowym opatrzony, zlekka omszony, barwy szarobrunatnéj. Trzon nieco zgięty, w nasadzie białym kutnerem okryty. Blaszki zbiegające, z początku cielisto-białe, późniéj (po dojrzeniu zarodników) pięknie różowe. Zarodniki okrągławe, 5—6 μ. długie, a 3 μ. szerokie.

Rośnie na gnijących pniach i kłodach drzew liściastych. Znaleziony w kilku miejscach w straży Hajnowskiéj.

Spomiędzy gatunków do rodzaju *skórzaka* (Derminus) należących jest on najbardziéj do Derminus byssisedus zbliżony.

114. D. hypni (Batsch.), *S. rokietowy*. Białowieska, Świsłocka.
115. D. liquiritiae (Pers.), *S. słodkogorzki*. Straż Hajnowska.
— D. sapineus (Fr.), *S. jodłowy*. Puszcza Świsłocka.
116. D. crustuliniformis (Bull.), *S. rosisty*. Puszcza Ladzka.

70. **Inocybe** Fries. **Strzępiak** mihi.

117. I. fastibilis (Fr.), *S. odrażliwy*.
118. I. rimosa (Bull.), *S. popękany*.
129. I. scabra (Müll.), *S. szorstki*. Wszystkie trzy w puszczy Świsłockiéj spotykane.

71. **Cortinarius** Fr. **Zasłonak** Czerwiakowski.

120. C. cinnamomeus (L.), *Z. cynamonowy*.
121. C. Bulliardi (Pers.), *Z. krwawy*.
122. C. violaceo-cinereus (Pers.), *Z. szarofijołkowy*.
— C. argentatus (Pers.), *Z. srebrzysty*.
123. C. collinitus (Pers.), *Z. śluzowaty*.
124. C. decoloratus Fr., *Z. odbarwiony*. Wszystkie w puszczy Świsłockiéj, mniéj lub więcéj często spotykane.

72. *Naucoria* Fr.

— N. carbonaria (Fr.).
125. N. hybrida (Bull.).
126. N. amara (Bull.)=Ag. alnicola. Fr. Wszystkie trzy spotykane w puszczy Ladzkiéj oraz Świsłockiéj.

73. *Pholiota* Fr. *Łuszczak* mihi.

127. Ph. mutabilis (Schaeff.), *Ł. zmienny.*
128. Ph. radicosa (Bull.), *Ł. korzeniowy.*
129. Ph. squarrosa (Müll.), *Ł. nastroszony.* Znaleziony w puszczy Ladzkiéj w odmianie *odgiętéj* (var. reflexa Schaeff.).
130. Ph. flammans (Fr.), *Ł. ognisty.* Świsłocka.

74. *Rozites* Karsten. *Płachetka* lud.

131. R. caperata (Pers.), *P. zwyczajna, bydlarka.* W puszczy Świsłockiéj nader obficie.

75. *Rhodosporus* Schroeter. *Rumieniak* Czerwiakowski.

132. Rh. chrysophaeus (Schaeff.), *R. złotawy.*
133. Rh. leoninus (Schaeff.), *R. ognisty.*
134. Rh. umbrosus (Pers.), *R. cienisty.*
— Rh. cervinus (Schaeff.), *R. jeleni.* Wraz z poprzedniemi tu i owdzie w puszczy Świsłockiéj i Ladzkiéj.

76. *Russuliopsis* Schroeter. *Serejeszkówka* (Czerwiakowski).

— R. laceata (Scop.), *S. fijoletowa.* Świsłocka, Ladzka.

77. *Agaricus* L. *Bedłka* Kluk.

135. A. subversus Schumach.=A. perpusillus Fr. *B. drobna.*
— A. porrigens Pers., *B. wydłużona.*
— A. ostreatus Jacq., *B. ostrygowata.*
— A. lignatilis Fr., *B. drzewna.*
136. A. integrellus Pers., *B. całobrzega.*
137. A. umbelliferus L., *B. baldaszkowata.*

139. A. hiemalis Osbeck., *B. zimowa.*
— A. corticola Pers., *B. korowa.*
140. A. echinipes Lasch., *B. jeżowa.*
141. A. citrinellus Pers., *B. cytrynowa.*

Agaricus (Collybia) gregarius nov. sp. (wielkość naturalna).

— A. lactescens Schrad.=A. galopus Pers. *B. mleczajowa.*
142. A. denticulatus Bolt.=A. peliantinus Fr., *B. ząbkowana.*
143. Ag. aquosus Bull. *B. wodnista.*

144. **Agaricus (Collybia) gregarius nov. sp., Bedłka gromadkowa**. Hedwigia 1889, zesz. IV.

Caespitosus: numerosissimi stipites (100—150) basim conjuncti. Pileus carnosus, campanulato-convexus, mox explanatus, gibbus, udus, mollis et hygrophanus, griseo-cinereus, margine attenuato, expallescente, fibrilloso-virgato. Stipes subcavus, 8—16 *cm* altus, 6—10 *mm* crassus, fibrillosus, tortus, striatus, albus. Lamellae albidae, confertae, inaequa-

Agaricus (Clitocybe) Eismondii nov. sp. (wielkość naturalna).

les, basim venoso-connexae, decurrentes vel adnatae. Odor levis, jucundus.

Hab. ad terram in silva mixta (Białowieża in Lithuania), Septembri.

Bedłki gromadnie (po kilkadziesiąt—do stu i więcéj osobników) rosnące, w nasadzie trzonami niejako się zlewające. Kapelusz mięsisty, lecz cienki, dzwonkowato wypukły, późniéj niemal zupełnie płaski i tylko pośrodku słabą wyniosłością opatrzony, o powierzchni nieco falistéj, wilgotnéj, z łatwością wodą nasiąkający, barwy szaropopielatéj, ku brzegowi jaśniejszy i z początku włókienkami okryty. Trzon pełny lecz wkrótce nieco drążejący, 8—16 *cm* wysokości, a 5—8 (—10) *mm* grubości dochodzący, pogięty i koło osi skręcony, włóknisty i brózdowany. Blaszki nierównéj długości, w nasadzie nieco gałęziste, zbiegające lub do trzona przyrośnięte, szerokie, dość ściśle stojące. Zapach przyjemny, słaby.

Bedłkę gromadkową znalazłem na ziemi w lesie mięszanym w puszczy Świsłockiéj, o kilka wiorst od uroczyska Oszczep.

144. Ag. platyphyllus Fr., *B. szerokoblaszkowa.*

145. Ag. pruinosus (Lasch.), *B. szroniasta.*

146. Ag. cyathiformis Schaeff., *B. lejkowata.* Wraz z odm. *błoniastą* (var. membranaceus Fr.).

147. **Agaricus (Clitocybe) Eismondii nov. sp. Bedłka Ejsmonda.** *). Hedwigia 1889, zesz. IV.

Pileus e convexo plano-infundibuliformis, obtuse umbonatus, carnosus, tenuis, disco compacto, non hygrophanus, siccus, subnitens, albus, centro lutescens. Stipes aequalis, basi leviter incrassatus, albus, fibrosus, striatulus, squammulis atris exasperatus. Lamellae confertae, adnatae vel adnato-decurrentes, albae.—Odor acidulosus.

Inter folia decidua in silva frondosa (Białowieża in Lithuania), Septembri 1888 lectus.

Kapelusz pępiasty, wklęsły, około 8 *cm* średnicy mający, pośrodku mięsisty, gładki i suchy, słabo połyskujący, biały i tylko w samym środku żółtawy. Trzon równéj grubości i dopiero u dołu nieco zgrubiały, giętki, włóknisty, wewnątrz gąbczasto-biały, delikatnie brózdowany, czarnemi łuseczkami okryty. Blaszki cienkie, gęsto stojące, do trzona przyrośnięte lub po nim zbiegające, białe. Zapach stęchły, kwaśny.

Znaleziony na ziemi w lesie wśród opadłych liści, wpobliżu uroczyska Oszczep.

148. A. melaleucus Pers., *B. czarniawa.*

149. A. albus Schaeff., *B. biała.*

150. A. albellus Fr., *B. biaława.*

151. A. sulphureus Bull., *B. siarkowa.*

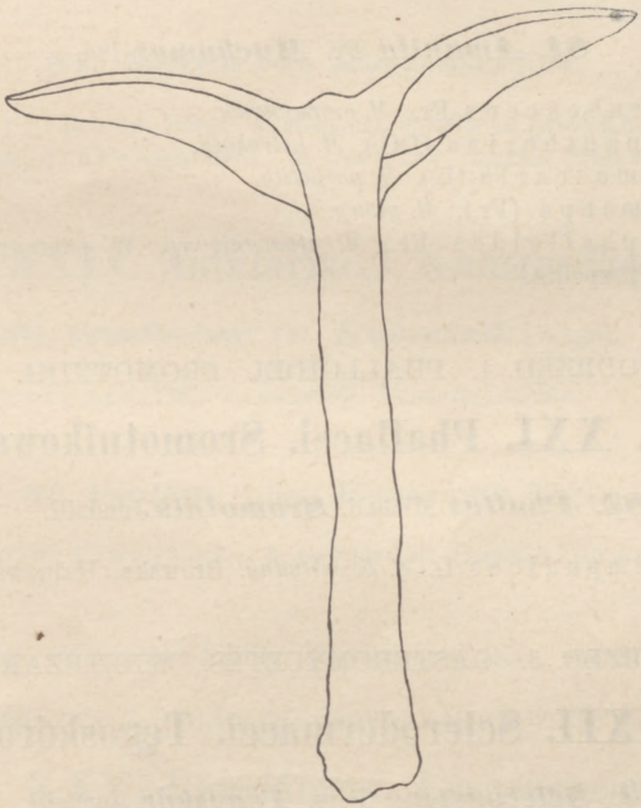
152. A. saponaceus Fr., *B. popielata.*

153. A. rutilans Schaeff., *B. czerwonozłota.*

---

*) Gatunek ten nazwałem na cześć zasłużonego florysty naszego p. Antoniego Ejsmonda, któremu zawdzięczam zamiłowanie swoje do botaniki od lat najmłodszych—i z którym wspólnie na wycieczkach botanicznych spędzone chwile do najprzyjemniejszych wspomnień mego życia zaliczam.

Wszystkie wyżej wymienione gatunki bedłek były mniéj lub więcéj często na całym zbadanym obszarze znajdowane.

Agaricus (Clitocybe) Eismondii nov. sp. (przekrój poprzeczny).

78. *Armillaria* Fr. *Opieńka* lud.

154. A. m e l l e a (Fl. dan.), *O. miodowa, brzozowa.* Puszcza Ladzka.

79. *Lepiota* Fr. *Czubajka* lud.

155. L. c l y p e o l a r i a Bull., *Cz. tarczowata.* Browska, Narewska.
— L. p r o c e r a (Scop.), *Cz. wyniosła.* Wszędzie obficie.

80. *Amanitopsis* Schroeter. ***Mglejarka*** lud.

— A. vaginata (Bull.), *M. pochwiasta*, Ladzka.

81. *Amanita* Fr. ***Muchomor*** lud.

— A. rubescens Fr., *M. czerwonawy*.
— A. pantherina (DC.), *M. pstrokaty*.
— A. muscaria (L.), *M. pospolity*.
156. A. mappa (Fr.), *M. płowy*.
157. A. phalloides Fr., *M. sromotnikowy*. W puszczy Świsłockiéj i Ladzkiéj dość pospolite.

PODRZĘD 4. PHALLOIDEI. SROMOTNIKI.

Rodz. XXI. Phallacei. Sromotnikowate.

82. *Phallus* Micheli. ***Sromotnik*** Jundziłł.

— Ph. impudicus L., *S. bezwstydny*. Browska, Hajnowska, Ladzka.

PODRZĘD. 5. GASTEROMYCETES. WNĘTRZAKI.

Rodz. XXII. Sclerodermacei. Tęgoskórowate.

83. *Scleroderma* Pers. ***Tęgoskór*** Jundziłł.

— S. vulgare Fl. dan., *T. pospolity*.
— S. Bovista Fr., *T. kurzawkowy*. Razem z poprzednim w puszczy Świsłockiéj spotykany.

Rodz. XXIII. Lycoperdacei. Purchawkowate.

84. *Lycoperdon* Tournef. ***Purchawka*** Jundziłł.

158. L. caelatum Bul., *P. oczkowata*. Straże Browska, Hajnowska.
159. L. Bovista L., *P. olbrzymia*. Browska, Ladzka.
160. L. fuscum Bonord., *P. brunatna*.
— L. foetidum Bonord., *P. odrażliwa*. Wraz z poprzednią w puszczy Świsłockiéj.

162. L. aestivale Bonord., *P. letnia*. We wsi Babia góra w zbożu.
163. L. gemmatum Batsch., *P. szorstka*. Puszcza Świsłocka.
— L. pyriforme Schaeff., *P. gruszkowata*. Narewska, Browska, Świsłocka, Ladzka.

85. *Bovista* Pers. *Kurzawka* Kluk.

164. B. plumbea Pers., *K. ołowiana*. Świsłocka (wieś Kaczki).
— B. nigrescens Pers., *K. czarniawa*. Ladzka, Białowieska.

Rodz. XXIV. Nidulariacei. Kubecznikowate.

86. *Crucibulum* Tul. *Kubecznik* (Waga).

— C. vulgare Tul., *K. pospolity*. Puszcza Ladzka.

87. *Cyathus* Haller. *Kubecznik* Waga.

165. C. striatus (Huds.). *K. porysowany*. Puszcza Ladzka.

RZĘD VI. ASCOMYCETES WORECZNIAKI. Zalewski *).

PODRZĘD 1. DISCOMYCETES. MISECZNIAKI.

Rodz. XXV. Phacidiacei. Łuszczeńcowate.

88. *Coccomyces* De Not.

166. C. coronatus (Schum.). W puszczy Świsłockiéj na opadłych liściach dębowych.

89. *Rhytisma* Fr. *Łuszczeniec* Jundziłł.

167. Rh. acerinum (Pers.), *Ł. klonowy*. Puszcza Ladzka, na Acer platanoides.
168. Rh. salicinum (Pers.), *Ł. wierzbowy*. Puszcza Ladzka, na Salix cinerea oraz S. Capraea × cinerea.

---

*) A. Zalewski. Przyczynki do życioznawstwa grzybów. Kraków 1888.

169. R h. A n d r o m e d a e (Pers.) *L. modrzewnicowy.* Na A n d r o m e d a p o l i f o l i a, w puszczy Świsłockiéj.

Rodz. XXVI. Bulgariacei. Pruszykowate.

90. *Leottia* Hill. *Patyczka* Jundziłł.

— L. l u b r i c a Pers. *P. lepka.*

91. *Bulgaria* Fr. *Pruszyk* (Waga).

— B. i n q u i n n a n s (Pers.) *P. walający.* Browska, Świsłocka.

92. *Ascobolus* Pers. *Rzutka* Nowakowski (Enc. roln.).

170. A. f u r f u r a c e u s Pers. *Rz. otrębowa.* Puszcza Świsłocka.

Rodz XXVII Pezizacei. Kustrzebkowate.

93. *Mollisia* Fr. *Toczek* (Jundziłł).

171. M. c i n e r e a (Batsch.) *T. popielaty.*

94. *Helotium* Fr. *Toczek* Jundziłł.

172. H. l e n t i c u l a r e (Bull.) *T. soczewkowaty.* Browska, Świsłocka.

95. *Chlorosplenium* Fr. *Kustrzebka* (Jundziłł).

173. C h l. a e r u g i n o s u m DNS. *K. grynszpanowa.* Świsłocka (dość często).

— C h l. a e r u g i n a s c e n s Karst. *K. modrawozielona.* Hajnowska Browska.

174. C h l. v e r s i f o r m e DNS. *K. oliwkowa.* Na kłodzie dębowéj w uroczysku Oszczep w puszczy Świsłockiéj znaleziona.

96. *Ombrophila* Fr.

175. O. s a r c o i d e s Karst. W puszczy Świsłockiej na kłodzie dębowéj.

97. *Peziza* Dill. *Kustrzebka* Jundziłł.

176. P. hirta Schum. *K. kosmata.* Hajnowska straż.

— P. scutellata L. *K. tarczowata.* Puszcza Świsłocka, Ladzka.

177. P. umbrata Fr. *K. ocieniona.* Hajnowska.

178. P. hemisphaerica. Wigg. *K. półkulista.* Hajnowska, Ladzka.

179. P. omphalodes Bull. *K. pępiasta.* Uroczyska: Moreńska hrada Oszczep.

— P. aurantia Oeder. *K. pomarańczowa.*

180. P. violacea Pers. *K. fijoletowa.* Wraz z poprzednią w puszczy Świsłockiéj.

181. P. cochleata Huds. *K. ślimakowata.* Hajnowska, Ladzka.

182. P. badia Pers. *K. cisawa.* Hajnowska.

— P. abietina Pers. *K. jodłowa.* Świsłocka.

Rodz. XXVIII. Helvellacei. Piestrzenicowate.

98. *Cudonia* Fr. *Patyczka* Jundziłł.

183. C. circinnans Karst. *P. gromadkowa.* Puszcza Świsłocka.

99. *Spathularia* Pers. *Łopatnica* Jundziłł.

184. Sp. flavida Pers. *Ł. żółtawa.* Moreńska hrada w str. Narewskiéj, Oszczep w puszczy Świsłockiéj, na zbutwiałych pniach.

100. *Mitrula* Fr. *Łęgot* (Waga).

185. M. paludosa Fr. *Ł. błotny.* Na błotach w uroczysku Klon.

101. *Helvella* L. *Piestrzenica* Jundziłł.

186. H. atra Koenig. *P. czarna.* W straży Hajnowskiéj na ziemi i na pniach.

102. *Macropodia* Fckl. *Kustrzebka* Jundziłł.

— M. macropus Fckl. *K. długotrznowa.* Puszcza Ladzka.

PODRZĘD 2. TUBERINEI. TRUFLE.

Rodz. XXIX. Tuberacei. Truflowate.

103. *Tuber* Mich. *Trufla* Jundziłł.

187. ? T. aestivum Vitt. *T. czarna.* Do tego gatunku zapewne należą „czarne trufle", rosnące za świadectwem służby leśnéj wraz z następującym rodzajem w puszczy Ladzkiéj. Okazów nawet suszonych nie udało mi się otrzymać, gdyż gajowi zaraz po zbiorze cały plon sprzedają. W każdym razie z większą pewnością odnoszę je do wyżéj wzmiankowanego gatunku, aniżeli do Tuber melanospermum Vitt., właściwego Europie południowéj.

104. *Chaeromyces* Vittad. *Piestrak* Czerwiakowski.

188. Ch. maeandriformis Vitt. *P. jadalny.* W Narewskiéj straży za Narwią i w Ladzkiéj puszczy dość obficie. Znany powszechnie pod nazwą „białych trufli".

PODRZĘD 3. PYRENOMYCETES. JĄDRZAKI.

Rodz. XXX. Perisporiacei. Mączniakowate.

105. *Sphaerotheca* Lev. *Mączec* Jundziłł.

— Sph. Castagnei Lev. *M. chmielowy.* Na Alchemilla vulgaris (Hajnowska, Ladzka), na Humulus lupulus (urocz. Oszczep w puszczy Świsłockiéj), na Impatiens noli tangere i Hyoscyamus niger w puszczy Świsłockiéj.

106. *Podosphaera* Kunze. *Mączec* Jundziłł.

189. P. myrtillina (Schubert). *M. borówkowy.* Na Vaccinium uliginosum, w puszczy Świsłockiéj.

107. *Erysiphe* (Hedw.) DC. *Mączec* Jundziłł.

190. E. Graminis DC. *M. perzowy.* Na Poa annua w puszczy Ladzkiéj.

191. E. Martii Lev. *M. krzyżowy.* Na Trifolum spadiceum (Browska), na Hypericum perforatum (Narewska), na Urtica dioica (uroc. Oszczep), na Vicia sepium (Ladzka).

192. E. communis Wallr. *M. pospolity.* Na Polygonum aviculare (Oszczep).

— E. Galeopsidis DC. *M. poziewnikowy.* Na Galeopsis pubescens (Ladzka), na Lamium purpureum (Oszczep), na Leonurus Cardiaca (Dobrowola), na Glechoma hederaceum (Świsłocka).

193. E. Cichoriacearum DC. *M. cykorjowy.* Na Verbascum nigrum: Białowieża, Świsłocka, Dobrowola.

108. Microsphaera Lev. *Mączec* Jundziłł.

— M. Astragali (DC.) *M. tragankowy.* Na Astragalus glycyphyllos, Świsłocka.

194. M. divaricata (Wallr.) *M. kruszynowy.* Na Rhamnus Frangula w puszczy Ladzkiéj.

195. M. Alni (DC.) *M. olszowy.* Na Betula alba, Świsłocka.

109. Uncinula Lev. *Mączec* Jundziłł.

196. U. Salicis (DC.) *M. wierzbowy.* Na Populus tremula i Salix cinerea×capraea w puszczy Ladzkiéj, na Salix cinerea w puszczy Świsłockiéj.

110. Phyllactinia Lev. *Mączec* Jundziłł.

197. Ph. suffulta (Rebent.) *M. kotkowy.* Na Betula alba, Świsłocka.

Rodz. 31. Hypocreacei. Gruzełkowate.

111. Nectria Fr. *Gruzlek* Jundziłł.

198. N. cinnabarina (Tode.) *G. cynobrowy.* Na gałęziach gnijących tu i owdzie.

112. Hypomyces Fr.

199. H. aurantius Pers. Na obumarłej *żagwi różnobarwnéj* (Polyporus versicolor). Określenie zawdzięczam prof. Saccardo.

113. *Hypocrea* Fr.

200. H. citrina (Pers.). W straży Browskiéj na gałęziach gnijących.

114. *Epichloë* Fr.

201. E. typhina (Pers.). Na łodygach traw w puszczy Ladzkiéj.

115. *Claviceps* Tul. *Sporysz* Jundziłł.

— Cl. purpurea (Fr.) *S. zbożowy*, Świsłocka na życie.

116. *Cordyceps* Fr. *Maczużnik* Rostafiński.

202. C. militaris (L.) *M. goździeńcowy*. W zbutwiałym pniu sosnowym na poczwarce jakiejś dużéj ćmy, prawdopodobnie do rodzaju Sphinx należącéj.

Rodz. 32. Sphaeriacei. Kulnicowate.

117. *Bertia* De Not.

203. B. moriformis (Tode). Na kłodzie sosnowéj w puszczy Ladzkiéj. Określił podług przesłanych okazów prof. Saccardo.

118. *Hypoxylon* Bull. *Drewniak* Czerwiakowski.

— H. multiforme Fr. *Dr. wielokształtny*.
— H. rubiginosum (Pers.). *Dr. rdzawy*.
— H. fuscum (Pers.) *Dr. brunatny*.
204. H. coccineum Bull. *Dr. szkarłatny*. W puszczy Świsłockiéj wszystkie niejednokrotnie znajdowane.

119. *Ustulina* Tnl. *Drewniak* Czerwiakowski.

205. U. vulgaris Tul. *Dr. sypki*. Browska, Ladzka.

120. ***Xylaria*** Hill. ***Próchnilec*** Waga *).

— H. Hypoxylon (L.) *P. gałęzisty*.
— X. digitata (L.) *P. palczasty*.
— X. polymorpha (Pers.) *P. wielokształtny*. Wszystkie trzy w puszczy Świsłockiéj spotykane.

Rodz. 33 Dothideacei. Grudkowate.

121. ***Rhopographus*** Nitschke ***Grudek*** Jundziłł.

— Rh. Pteridis (Sow.) *E. paprociowy*. Na Pteris aquilina w puszczy Świsłockiéj obficie.

C. FUNGI IMPERFECTI

(Grzyby nieznanego pokrewieństwa).

122. ***Frankia*** Brunch.

206. Fr. subtilis Brunch. Na korzeniach olch w miejscach mokrych. Białowieska, Świsłocka.

123. ***Erineum***. Fr. ***Rdzawnik*** Jundziłł.

207. E. Tiliae *R. lipowy*. Na liściach lip, Świsłocka, Białowieska.
208. E. roseum, *R. różowy*. Na liściach brzóz, Białowieska, Świsłocka.

---

*) *Próchnilca polskiego* (Xylaria polonica Błoński), znalezionego raz jeden w r. 1887 nie udało mi się powtórnie nigdzie napotkać, to też nie można zaliczać go z bezwzględną pewnością do rodzaju Xylaria; na to potrzebaby mieć do zbadania dojrzałe osobniki. Ze względu jednak na cechy posiadnego przezemnie okazu więcéj się przychylam do wyrażonego w roku zeszłym poglądu, aniżeli do zaliczenia go do rodzaju *maczużnika* (Cordyceps).

POROSTY.

A. HETEROMERICI. POROSTY WŁAŚCIWE.

RZĘD THAMNOBLASTICI. POROSTY GAŁĘZISTE.

Rodz. Usneaceae. Brodaczkowate.

1. Cornicularia aculeata (Schreb.) *Rogaczka kolczysta* w odm. *alpejskiéj* (var. α alpina Schaer.) w puszczy Świsłockiéj, w odm. *ciernistéj* (var. β acanthella Ach.) na wzgórkach przy drodze między Kaczką a Dobrowolą.

Rodz. Cladoniaceae. Chrobotkowate.

— Stereocaulon condensatum Hoffm. *Chróścik krzaczysty*. Puszcza Świsłocka.

2. Cladonia furcata (Huds.). var. β racemosa (Fl ke), *Chrobotek widlasty* w odmianie *gronkowéj*. W str. Browskiéj w dwu formach znaleziony, erecta polyphylla (Flke.) oraz erecta regalis.

— Cl. macilenta (Ehrh.) *Chrobotek wysmukły*. Straż Browska.

— Cl. rangiferina (L). *Chrobotek reniferowy*. W straży Browskiéj, oraz w puszczy Świsłockiéj, w którą głęboko wrzynają się siedziby ludzkie i pola uprawne, rośnie nierównie obficiéj aniżeli w innych strażach puszczy, gdzie prawie do rzadkości należy.

RZĘD PHYLLOBLASTICI. POROSTY LIŚCIASTE.

Rodz. Parmeliaceae. Tarczownicowate.

— Cetraria glauca (L.) *Płucnica modra*. Browska, Świsłocka.

— Parmelia perlata (L.) *Tarczownica płucnicowa*. Browska, Augustowska, Narewska, Świsłocka, Ladzka.

3. Candelaria concolor Dieks. *Liszajec żółty*. Znaleziony na płocie sosnowym w stanie płonym w urocz. Oszczep (puszcza Świsłoska).

RZĘD KRYOBLASTICI. POROSTY SKORUPIASTE.

Rodz. Lecanoreae. Miseczniсowate.

— Icmadophila aeruginosa (Scop.) *Czasznik modrozielony.* Browska (obficie), Świsłocka.

Rodz. Lecideae. Krążnicowate.

4. Bacidia rubella Ehrh. var. α luteola (Schrad.) forma vulgaris. Ladzka.
5. Buellia parasema Ach. *Krążnica okazała.* Browska.

Rodz. Graphideae. Literakowate.

6. Opegrapha atra Pers. *Literak czarny.* Straż Browska.

Rodz. Calicieae. Płecznikowate.

7. Coniocybe furfuracea L. *Strupnica otrębowata.* W straży Narewskiéj na korzeniach obumarłych świerków, przez burze z ziemi powyrywanych.

B. HOMOEOMERICI. POROSTY GALARETOWATE.

Rodz. Collemaceae.

8. Mallotium tomentosum Kbr. Rzadki ten porost znalazłem tylko raz jeden na jesionie w str. Hajnowskiéj na południe od Białowieży. Późniéj zbierałem go też i w Świsłockiéj puszczy.

WĄTROBOWCE.

RZĘD JUNGERMANNIACEAE. MESZKOWE.

Rodz. Gymnomitrieae.

1. Sarcoscyphus Funckii (W. et M.) N. ab E. Puszcza Świsłocka.

Rodz. Jungermannieae. Płozikowate.

— Scapania irrigua N. abE. Straż Browska.

— Jungermannia crenulata Sm. *Meszek karbowany.* Puszcza Świsłocka.

— J. incisa Schrad. *Meszek nacięty.* Świsłocka, Ladzka.

— J. curvifolia Dicks. *Meszek krzywolistny.* Browska, Świsłocka.

Rodz. Lepidozieae.

— Mastigobryum trilobatum (L.) N. abE. *Biczyca trójzębna.* Piękny i duży ten wątrobowiec jest dość częsty w str. Browskiéj (np. w pobliżu strugi Hwoźnéj, oraz między Masiewem a Olchówką), jakoteż w puszczy Ladzkiéj.

Rodz. Ptilidieae. Rzęsienicowate.

— Trichocolea Tomentella (Ehrh.) N. ab. E. *Rzęsienica kutnerowata.* Narewska, Ladzka.

Rodz. Platyphylleae. Usznicowate.

2. Madotheca platyphylla (L.) Dmrt. *Parzoch szerokolistny.* W roku 1887 nigdzie w puszczy Białowieskiéj nie był dostrzeżony. Obecnie wypada przyjąć, że rzeczywiście tam nie rośnie, gdyż pomimo skrzętnych dwuletnich poszukiwań nie mogłem go tam odnaleść. Taki sam los spotkał mnie w Świsłockiéj puszczy. Dopiero w Ladzkiéj wśród odmiennych nieco warunków spotkałem przypadkowo jedno zaledwie drzewo (grab), od samego dołu obficie tym wątrobowcem okryte.

Rodz. Jubuleae. Śniedrzowate.

— Lejeunia serpyllifolia (Dicks.) *Śniedrza cząbrowata.* Znaleziona w odmianie α planiuscula Lindb. na grabie wśród kęp Madotheea platyphylla i Neckera complanata, w puszczy Ladzkiéj.

Rodz. Aneureae.

3. Aneura pinnatifida N. ab E. Rośnie niezbyt obficie na zbutwiałych i wilgocią przesiąkłych kłodach (sosnowych, brzozowych, osinowych), oraz na ziemi torfiastéj w straży Hajnowskiéj, oraz w puszczach Świsłockiéj i Ladzkiéj.

— A. latifrons Lindb. Do wymienionych w zeszłorocznem sprawozdaniu stanowisk tego wątrobowca przybywają jeszcze straże: Hajnowska, Browska, Narewska oraz puszcza Świsłocka.

RZĘD MARCHANTIACEAE. POROSTNICE.

Rodz. Marchantieae. Porostnicowate.

— Fegatella conica (L.) Raddi. *Stożka ostrokrężna.* Znaleziona w r. 1888 w kilku jeszcze miejscowościach: w straży Browskiéj (w pobliżu Hwoźnéj), Hajnowskiéj i Narewskiéj.

RZĘD ANTHOCEROTACEAE. GLEWIKI.

Wyrażone w zeszłorocznem sprawozdaniu przypuszczenie o niewątpliwem znajdowaniu się w puszczy *glewików*, ziściło się podczas ostatniéj wycieczki—po odnalezieniu obudwu tu należących z naszéj flory gatunków, mianowicie:

4. Anthoceros punctatus L. *Glewik kropkowany.* W odmianie *wielodzielnéj* (var. multifidus Schwaegr.) na polach i ugorach wilgotnych dość częsty: Białowieża, Zaleszany, Cisówka (wieś w puszczy Świsłockiéj).

5. A. laevis L. *Glewik gładki.* Po rowach i miedzach: Białowieża straże Browska i Narewska, Ladzka puszcza (Podborowiska), Świsłocka (Zaleszany, Cisówka).

RZĘD RICCIACEAE. WGŁĘBKI.

6. Riccia fluitans L. *Wgłębka wodna.* Znajdowana w rowach w Białowieży, w straży Browskiéj (między Masiewem a Olchówką), oraz w urocz. Oszczep w puszczy Świsłockiéj (w Narwi o milę od jéj źródeł wśród Lemna trisulca).

MCHY.

RZĘD BRYINAE. MCHY WŁAŚCIWE.

Rodz. Hypnaceae. Rokietowate.

1. H y p n u m s t e l l a t u m. Schreb. *Rokiet gwiazdkowaty*. W stanie płonym w straży Browskiéj znaleziony.

— H. g i g a n t e u m Schimp. *Rokiet olbrzymi.* Browska, Świsłocka.

— H. s t r a m i n e u m Dick. *Rokiet słomiany*. Puszcza Świsłocka.

— H. p a l u s t r e Huds. *Rokiet błotny*. Spotykany w odmianie l a x u m Schimp. w str. Hajnowskiéj.

2. H. m o l l u s c u m Hedw. *Rokiet piórkowaty*. Zaledwie jeden okaz znalazłem na spróchniałym pniu w straży Hajnowskiéj.

— H. u n c i n a t u m Hedw. *Rokiet haczykowaty*, Straż Browska, oraz puszcza Świsłocka.

— H. S e n d t n e r i Schimp. *Rokiet moczarowy*. Puszcza Świsłocka.

3. H. i n t e r m e d i u m Lindb. *Rokiet pośredni*. Znaleziony w stanie płonym w puszczy Świsłockiéj.

4.? B r a c h y t h e c i u m p l u m o s u m (Sw.) B. S. *Krótkodziób piórkowaty*. Spotkany raz jeden w stanie płonnym w str. Browskiéj, Pozostaje jednak jeszcze nierozstrzygniętą wątpliwość co do samego określenia, dość trudnego na zasadzie płonnych tylko okazów.

— I s o t h e c i u m m y u r u m (Pollich.) Brid. *Baźkowiec mysioogonkowy*. Do poprzednich stanowisk przybywają straże Hajnowska i Browska.

Rodz. Bryaceae. Prątnikowate.

— P h i l o n o t i s f o n t a n a (L.) Brid. *Bagniak zdrojowy*. Hajnowska, Browska, Narewska, Świsłocka.

— M n i u m s t e l l a r e Hidw. *Merzyk gwiazdkowaty*. Straż Browska.

— B r y u m b i m u m Schreb. *Prątnik dwuletni*. Straż Browska.

— L e p t o b r y u m p y r i f o r m e (L.) Schimp. *Zgliszczyn gruszkowaty*. Ladzka.

Rodz. Grimmiaceae. Strzechwowate.

5. O r t h o t r i c h u m a n o m a l u m Hedw. *Szurpek zdrożny*. Podborowiska w puszczy Ladzkiéj.

6. R a c o m i t r i u m c a n e s c e n s Brid. *Skalnik siwy*. Znaleziony na wzgórkach za miasteczkiem Narewką.

Rodz. Pottiaceae. Płoniwowate.

7. B a r b u l a r u r a l i s (L.) *Zwojek dachowy*. Porasta ziemię nieurodzajną piaszczystą na krańcach puszczy: Narewka, Podborowiska (wieś w puszczy Ladzkiéj), Zaleszany, Kaczka (w puszczy Świsłockiéj) i t. d.

Rodz. Weissiaceae. Potłumkowate.

8. D i c r a n u m p a l u s t r e Lapyl. *Wiądłoząb błotny*. W stanie płonym w puszczach Białowieskiéj i Świsłockiéj spotykany.

9. D. v i r i d e (Sull. et Lesqu.) *Wiądłoząb zielony*. Również w stanie płonym na pniu zbutwiałym napotkany (w puszczy Świsłockiéj).

RZĘD SPHAGNACEAE. TORFOWCE.

10. S p h a g n u m s y n a r r o s u m Pers. *Torfowiec nastroszony*. Znaleziony bez torebek w str. Browskiéj oraz w puszczy Świsłockiéj.

11. S p h. s p e c t a b i l e Schimp. *Torfowiec okazały*. Puszcza Świsłocka (w stanie płonym).

12. S p h. l a x i f o l i u m C. Müll. *Torfowiec wiotki*. Puszcza Świsłocka.

SPIS ROŚLIN

Skrytokwiatowych naczyniowych i Jawnokwiatowych

zebranych w 1888 r.

W PUSZCZY

BIAŁOWIESKIÉJ LADZKIÉJ I ŚWISŁOCKIÉJ

przez

Karola Drymmera.

Spis poniższy zawiera: 1) rośliny, po raz pierwszy dostrzeżone w puszczy Białowieskiéj; 2) rośliny bardzo rzadkie, notowane już w roku zeszłym, obecnie odnalezione na nowych stanowiskach; 3) rosnące gromadnie, lecz pokryte niemi miejscowości oddzielone znacznie od siebie np. Plantago arenaria W. K. na południu i północy puszczy; 4) nareszcie tych kilka roślin, które przedstawiają szczególny jaki interes, lub które uważane były za rzadsze, niżeli są w istocie.

Numer bieżący stawiam tylko przy roślinach poraz pierwszy przez nas w r. 1888 zebranych.

Wszystkie rośliny, pomieszczone niżéj, zostały porównane z atlasem flory niemieckiéj Schlechtendala i Langethala, te zaś, które z jakiegokolwiek względu, budziły jeszcze wątpliwość, były sprawdzone z atlasem Reichenbacha i ostatecznie określone przez p. Ant. Ślósarskiego, któremu za wielką uczynność i chętną pomoc w obecnéj, jak również we wszystkich poprzednich pracach moich, na tem miejscu składam serdeczne podziękowanie.

I. CRYPTOGAMAE. SKRYTOKWIATOWE.

Polypodiaceae. Paprocie.

1. Polypodium vulgare L., *Paproć pospolita.* Bardzo rzadka. Uroczysko Markuska parowa w straży Browskiéj i ur. Porynie w Ladzkiéj puszczy. Słodki jéj korzeń chętnie jedzą dzieci wiejskie. Nazwa ludowa „*paprotka*”, Jundziłł przytacza jeszcze nazwę „*sołdziuszka*”.

P. Phegopteris L., *Paproć odgięta.* Na północ od Masiewa.

Lycopodiaceae. Widłakowate.

Lycopodium Selago L. *Widłak wroniec.* W stronie północnéj Masiewa.

II. PHANEROGAMAE. JAWNOKWIATOWE.

Angiospermae. Okrytoziarne.

a) MONOCOTYLEDENEAE. JEDNOLIŚCIENNE.

Gramineae. Trawiaste.

Glyceria spectabilis M. et K., *Wiklina wodna.* W Narewce pod Białowieżą rzadka.

2. Festuca duriuscula L., *Kostrzewa twardawa.* Odmiana canescens Host. Uroczysko Podcerkiewne Lado.

Hierochloe australis R. Sch., *Turówka leśna.* Rośnie także w puszczy Ladzkiéj (bardzo mało) i Świsłockiéj, w téj ostatniéj zbierałem w uroczysku Oszczep.

Avena pubescens L., *Owies omszony.* Na łąkach uroczyska Berezowo.

Cyperaceae. Ciborowate.

3. Carex praecox Jacq., *Turzyca wczesna.* Straż Hajnowska, Leśniańska, Augustowska.

C. limosa L., *Turzyca namulna.* Żórawia szyja.

4. C. acuta L., *Turzyca ostra.* Berezowo.

5. C. vulgaris Fries, *Turzyca zwyczajna.* Var. hamalocarpa Pet. na łące bagnistéj nad Łutownią w straży Augustowskiéj. Var. caespitosa Good., na błotach w straży Hajnowskiéj.

6. C. caespitosa L., *Turzyca darniowa.* Ur. Czerlonka.

7. C. chordorrhiza Ehrh, *Turzyca długokorzeniowa.* Na bagnie Głęboki Kąt w straży Świetliczańskiéj, gdzie rośnie razem z Scheuchzeria palustris L., podobnie jak w Królestwie w okolicy Krynicy i Zamościa, na stanowiskach wskazanych przez Jastrzębowskiego (Prodromus prof. Rostafińskiego № 78). Jak wiadomo z zeszłorocznego Sprawozdania z rzadszych roślin na tem bagnie jeszcze rosną: Malaxis paludosa Sw., Drosera longifolia L., Carex limosa L. i Utricularia minor L.

8. C. canescens L., *Turzyca sinawa.* W straży Krukowskiéj na błotach nad rzeczką Perewołoką.

9. C. elongata L. *Turzyca długokłosa.* Na błotach uroczysk: Berezowo, Czerlonka; licznie.

C. paniculata L., *Turzyca wiechowata.* Żórawia szyja, Czerlonka.

Butomaceae. Bucieniowate.

Butomus umbellatus L., *Bucień baldaszkowy.* Nielicznie w Narewce pod Białowieżą.

Liliaceae. Lilijowate.

Lilium Martagon L., *Lilija złotogłów.* Nad rzeczką Pszczółką w Świsłockiéj puszczy.

10. Anthericum Liliago L., *Pajęcznica lilijowa.* W straży Browskiéj za rzeczką Hwoźnią przy drodze, jadąc od Białowieży. Bardzo rzadka.

Smilaceae. Konwalijowote.

11. Polygonatum multiflorum Much. *Kokorycz wielkokwiatowy.* Dość rzadki. Hajnowska, Leśniańska (ur. Nieznanowo), Okolnicka, także w Świsłockiéj i Ladzkiéj puszczy. Nazwa ludowa „*ostudnik*".

Hydrocharideae. Żabiściekowate.

Stratiotes aloides L., *Osoka aloesowa.* W Narewce pod Białowieżą. W puszczy Świsłockiéj w rzekach: Kołonie, Pszczółce, w Narwi w uroczysku Oszczep pod Borkami.

Irideae. Kosaćcowate.

12. Iris sibirica L., *Kosaciec syberyjski.* Rzadki. Uroczyska: Czerlonka, Podberezowski mostek, Leśne.

Potameae. Wrzecznikowate.

13. Potamogeton rufescens Schrad., var. alpinus Balb. W strumyku na łące za wsią Zastawą, kilkanaście okazów.

Orchideae. Storczykowate.

14. Corallorhiza innata R. Br. *Żłobik koralkowaty.* Jeden okaz w uroczysku Biała woda straży Okolnickiéj.

15. Orchis militaris L., *Storczyk wielkokwiatowy.* Jeden okaz na łące leśnéj w uroczysku Berezowo.

16. Gymnadenia odoratissima Rich, *Golek wonny.* Jeszcze roku zeszłego został znaleziony przez kolegę Ejsmonda jeden osobnik w uroczysku Żórawia szyja.

17. G. cucullata Rich, *Golek kapturkowaty.* Tylko raz jeden dostrzeżony w puszczy Świsłockiéj w uroczysku Bereza (Berezina) na Pszczółce, gdzie rośnie dość licznie.

18. Coeloglossum viride Hartm. (Platanthera viridis Ldl.), *Podkolan zielonawy.* Rzadki. Uroczyska: Obołonie i Biała woda.

Neottia Nidus avis Rich., *Gnieźnik bezlistny.* Straż Browska, Ladzka i Świsłocka puszcza.

Listera ovata R. Br., *Listera dwulistna.* Uroczyska: Okrągły lasek Zamczysko, Chwojnik, Czerlonka i Biała woda.

Epipogium Gmelini Rich., *Nadbrodnik bezliści.* Drugiem stanowiskiem storczyka tego w puszczy Białowieskiéj jest straż Hajnowska na południe wsi Zastawy, gdzie wzdłuż kłody gnijącéj zebraliśmy siedem okazów, głębiki ich były bez purpurowych plam i prążek, jakie rysuje na tablicy tomu IV swéj flory niemieckiéj Schlechtendal i Langethal.

Cypripedium Calceolus L., *Trzewicznik zwyczajny.* Czerlonka i Biała woda, szczególnie wspaniałe okazy w ostatniem uroczysku.

Typhaceae. Rogożowate.

19. Typha latifolia L., *Rogoża szerokolistna.* W strumyku na łące koło wsi Zastawy i w puszczy Świsłockiéj w uroczysku Oszczepie po brzegach Narwi.

b) DICOTYLEDONEAE. DWULIŚCIENNE.

Salicineae. Wierzbowate.

20. Salix amygdalina L., *Wierzba migdałowa.* W Świsłockiéj puszczy koło wsi Zaleszan.

21. S. nigricans Sm. Przy drodze w straży Okolnickiéj.

22. S. rosmarinifolia Willdenow, *Wierzba rokicina.* Na miejscach bagnistych.

Santalaceae. Sandałowate.

23. Thesium ebracteatum Hayne, *Leniec bezprzysadkowy.* Uroczyska: Góra Batorego, Czerlonka, Berezowski mostek, Podcerkiewne Lado, Lado pod Pererowem, oprócz powyższych miejscowości zbierałem jeszcze w straży Świetliczańskiéj. Wszędzie nielicznie.

Plantagineae. Babkowate.

Plantago arenaria W. K., *Babka piaskowa.* Miasteczko Narewka. W Świsłockiéj puszczy wsi: Rybaki i Kaczki.

Plumbagineae. Zawciągowate.

24. Armeria vulgaris Wiild., *Zawciąg pospolity.* Kilka okazów w straży Browskiéj, zaraz za rzeczką Hwoźnią, jadąc od Białowieży.

Dipsaceae. Szczeciowate.

25. Scabiosa ochroleuca L., *Dryjakiew siarczysta.* Bardzo rzadka Poręba w straży Browskiéj koło wsi Masiewa.

26. Knautia silvatica Dub., *Świerzbnica leśna.* Bardzo rzadka. W straży Hajnowskiéj przy drodze do zwierzyńca.

Compositae. Złożone.

Eupatorium cannabinum L., *Sadziec konopiowaty.* Brzegi Narewki w Białowieży, straż Narewska, w Świsłockiéj puszczy po brzegach rzek: Kołony pod Kaczkami i Narwi pod Borkami (ur. Oszczep).

27. Tussilago Farfara L., *Podbiał pospolity*. Bardzo rzadki, tylko na pochyłości pagórka w uroczysku Berezowo.

Pulicaria vulgaris Gärtn., *Pchławiec pospolity*. Wieś Lewkowo.

Arnica montana L., *Pomornik lekarski*. Świsłocka puszcza.

28. Senecio silvaticus L., *Marzymłodek leśny*. Bardzo obficie na porębach. Straż Browska, Ladzka i Świsłocka puszcza.

S. paludosus L., *Marzymłodek błotny*. W Świsłockiéj puszczy kilkanaście okazów na błotach koło wsi Zaleszan.

29. S. vernalis Waldst. et Kit., *Marzymłodek wiosenny*. Nieliczny. Straż Hajnowska, Okolnicka i Świetliczańska.

30. S. palustris DC. (Cineraria palustris L.), *Popielnik błotny*. Dość rzadki. Poręby w straży Browskiéj i Narewskiéj.

31. Centaurea paniculata L., *Chaber wiechowaty*. Miasteczko Narewka i Ladzka puszcza.

C. austriaca Willd., *Chaber austryjacki*. Rośnie także w Świsłockiéj puszczy (licznie nad rzeczką Pszczółką).

Achyrophorus maculatus Scop., *Piegawiec plamisty*. Ladzka i Świsłocka puszcza.

Scorzonera humilis L., *Wężymord pospolity*. Straż Augustowska, Browska, Leśniańska i Krukowska.

Rubiaceae. Marzanowate.

32. Galium Aparine L., *Przytulija lepczyca*. Wieś Masiewo i w Świsłockiéj puszczy w uroczysku Oszczep.

G. silvaticum L., *Przytulija leśna*. Berezowo i Obołonie, w pierwszéj miejscowości nieliczna, w drugiéj rzadka.

Asperula odorata L., *Barwica wonna*. Ladzka i Świsłocka puszcza.

Lonicereae. Wiciokrzewowate.

33. Sambucus racemosa L., *Bez koralowy*. W ogródkach wsi Czoła i miasta Prużany.

S. nigra L., *Bez pospolity*. W Świsłockiéj puszczy w ogrodach i przy drogach. Zaleszany, Niezbodnicze.

Gentianeae. Goryczkowate.

34. Erythraea Centaurium Pers., *Tysiącznik goryczka*. Poręba koło Babiéj góry w straży Browskiéj, wieś Borki w straży Świetliczańskiéj i wieś Budy w Świsłockiéj puszczy.

Labiata. Wargowe.

35. Lycopus exaltatus L. fil. *Karbieniec wyniosły.* Uroczysko Berezowo. Dostrzeżony tylko jeden okaz.

Origanum vulgare L., *Lebiodka pospolita.* Nad rzeczką Pszczółką i w urocz. Gorbacz w Świsłockiéj puszczy.

Prunella grandiflora Jacq. *Główienka wielkokwiatowa.* Straż Narewska, ur. Berezina na Pszczółce w Świsłockiéj puszczy.

Nepeta Glechoma Benth., *Bluszczyk pospolity.* Ladzka puszcza.

Lamium purpureum L., *Jasnota purpurowa.* Ur. Oszczep.

Galeopsis versicolor Curt., *Poziewnik różnobarwny.* Zaleszany.

Stachys palustris L., *Czyściec błotny.* Koło Zaleszan.

36. Ajuga genevensis L., *Dąbrówka drobnolistna.* Straż Augustowska, Hajnowska, Leśniańska, Świetliczańska. Niekiedy spotykana z białemi kwiatami.

Boragineae. Ogóreczníkowate.

37. Pulmonaria angustifolia L., *Płucnik wąskolistny.* Zamczysko, Okrągły lasek, Berezowski mostek, Chwojnik, rośnie także w straży Hajnowskiéj. Dość pospolity.

38. Myosotis sparsiflora Mik., *Niezapominajka rozpierzchła.* Na łąkach leśnych uroczyska Berezowa.

M. caespitosa Schultz, *Niezapominajka darniowa.* Ladzka puszcza.

Cynoglossum officinale L., *Ostrzeń lekarski.* Uroczyska Podcerkwy i Myrcha nad Narwią.

39. Asperugo procumbens L., *Lepczyca leżąca.* Białowieża na podwórzu.

40. Echinospermum Lappula Lemh. *Lepnik najeżony.* Miasteczko Narewka, wieś Niezbodicze w Świsłockiéj puszczy.

Convolvulaceae. Powojowate.

41. Cuscuta Epilinum Weihe. *Kanianka wilczek.* Między lnem Białowieża, Zastawa, Stoczek, Masiewo. Nazwę ludową „czerówka”, pod którą jest znana, podał już Górski.

Polemoniaceae. Wielosiłowate.

Polemonium coeruleum L., *Wielosił błękitny.* Dość licznie na łąkach leśnych w uroczysku Berezowo straży Leśniańskiéj.

Solaneae. Psiankowate.

42. Datura Stramonium L., *Bieluń pospolity.* W Świsłockiéj puszczy: wieś Zaleszany i ur. Oszczep. Rośnie także w mieście powiatowem Bielsku.

43. Lycium barbarum L., *Kolcowój zwyczajny.* Miasto Prużana.

Trędownikowate. Scrophularineae.

Verbascum Thapsus L., *Dziewanna lekarska.* Straż Narewska, Browska i puszcza Świsłocka.

44. Veronica serpyllifolia L., *Przetacznik macierzankowaty.* Dość pospolity.

45. V. agrestis L., *Przetacznik długoszypułkowy.* Zaleszany w Świsłockiéj puszczy.

46. V. opaca Fr., W zbożu, na polach wsi Podolany.

Pedicularis Sceptrum Carolinum L., *Gnidosz wyniosły.* Uroczysko Podberezowski mostek straży Leśniańskiéj i na łąkach wsi Kraśnik, położonéj na wschód puszczy Białowieskiéj.

P. palustris L., *Gnidosz błotny.* Straż Augustowska, Browska, Świetliczańska, Okolnicka i Krukowska. Przytrafia się odmiana z białemi kwiatami (straż Okolnicka).

47. Alectorolophus minor W. G., *Szelężnik mniejszy.* Rzadki. Berezowo w straży Leśniańskiéj, nad Hwoźnią w straży Browskiéj, także w Świsłockiéj puszczy.

Orobancheae. Zarazowate.

48. Lathraea Squamaria L.. *Łuskiewnik zwyczajny.* Dość licznie rośnie na miejscach wilgotnych, bydło chętnie go zjada. Czerlonka, Jelinnik, Podcerkwy.

Ultricularieae. Pływaczowate.

Utricularia vulgaris L., *Pływacz pospolity.* Świsłocka puszcza.

Primulaceae. Pierwiosnkowate.

49. Primula elatior Jacq., *Pierwiosnka wyższa.* Nieco rzadsza od Primula officinalis L.

Pirolaceae. Gruszyczkowate.

Pirola uniflora L., *Zimozielon jednokwiatowy.* We wszystkich strażach puszczy Białowieskiéj, rośnie także w Ladzkiéj puszczy.

50. Pirola minor L., *Gruszyczka mniejsza.* Straż Narewska, Browska. W Świsłockiéj puszczy koło wsi Kaczek.

Monotropeae. Korzeniówkowate.

51. Monotropa Hypopitys L., *Korzeniówka zwyczajna.* Odmiana β hirsuta Koch. Straż Browska, w Świsłockiéj puszczy liczniéj występuje.

Umbelliferae. Baldaszkowate.

52. Bupleurum rotundifolium L., *Przewiercień okrągłolistny.* Jeszcze w roku zeszłym został znaleziony przekwitły okaz z charakterystycznemi liśćmi przy północnéj ścianie zwierzyńca. W obecnéj wycieczce nie dostrzeżony.

Araliaceae. Aralijowate.

Hedera Helix L., *Bluszcz zwyczajny.* Uroczysko Sosnowik w straży Browskiéj, Oszczep w Swisłockiéj puszczy.

Corneae. Dereniowate.

Cornus sanguinea L., *Dereń świdwa.* W straży Hajnowskiéj na południe wsi Zastawy i w Świsłockiéj puszczy koło wsi Zaleszan w uroczysku Skomlin-gród. Bardzo rzadki.

Loranthaceae. Gązewnikowate.

Viscum album L., *Jemioła zwyczajna.* Dość pospolita na rozmaitych drzewach, szczególniéj na lipach i brzozach. Notowana w straży Hajnowskiéj, Leśniańskiéj i Ladzkiéj puszczy.

Crassulaceae. Grubolistne.

Sedum acre L., *Roschodnik ostry.* Koło miasteczka Narewki i Browska,

Grossularieae. Porzeczkowate.

Ribes alpinum L., *Porzeczka górska.* Dostrzeżona w straży Krukowskiéj nad Perewołoką, w Okolnickiéj niedaleko domu leśnika, w Leśniańskiéj w uroczysku Jelinnik, w Browskiéj w ur. Markuska parowa, rośnie także w Ladzkiéj puszczy.

Ranunculaceae. Jaskrowate.

Thalictrum aguilegifolium L., *Rutewka orlikowata.* Notowana prawie we wszystkich strażach, także w Świsłockiéj puszczy po brzegach Pszczółki.

53. Batrachium aquatile Wimm., *Żabnik wodny.* Licznie w Perewołoce.

54. Ranunculus bulbosus L., *Jaskier główkowy.* Licznie na miedzach, przy drogach wsi Podolany.

55. R. polyanthemos L., *Jaskier wielokwiatowy.* Straż Hajnowska, Leśniańska.

56. R. cassubicus L., *Jaskier kaszubski.* Z przyczyny bardzo wczesnego kwitnięcia tego jaskra, 28 Maja 1888 r. zebrałem już tylko charakterystyczne przykorzeniowe liście. Zauważony w uroczysku Berezowo i Podcerkwy straży Leśniańskiéj, oraz nad rzeczką Peredelnią w straży Narewskiéj.

57. Ficaria ranunculoides Much., *Ziarnoplon wiosenny.* Obficie na miejscach wilgotnych.

58. Isopyrum thalictroides L., *Przyjemka rutewkowata.* Owocujące okazy w uroczysku Berezowo.

Actaea spicata L., *Czerniec kłosowy.* W straży Hajnowskiéj przy drodze do Białowieży i w uroczysku Podcerkwy straży Leśniańskiéj.

Cruciferae. Krzyżowe.

Turritis glabra L., *Wieżyczka gładka.* Poręba w straży Browskiéj, łąki leśne w uroczyskach Podcerkwy i Berezowo straży Leśniańskiéj; liście przykorzeniowe okazów, zebranych w ostatniem z wymienionych stanowisk, dosięgały ogromnych rozmiarów, a mianowicie 17 *cm* długości, 3 *cm* szerokości.

59. Arabis arenosa Scop., *Gęsiówka piaskowa.* Kilka nędznych okazów na świeżéj porębie w straży Hajnowskiéj niedaleko zwierzyńca.

60. Cardamine impatiens L., *Rzeżucha sprężysta.* Bardzo rzadka. Uroczysku Podcerkwy i Berezowo.

61. C. pratensis L., *Rzeżucha łąkowa.* Ur. Berezowo; w straży Okolnickiéj niedaleko domu strzelca i w uroczysku Tomaszów-gród. Nieliczna.

C. hirsuta L., *Rzeżucha kosmata.* Ladzka puszcza.

Dentaria bulbifera L., *Żywiec cebulkowaty*. Uroczyska: Podcerkwy, Berezowo, Hajduckie, znajdowany również w Świsłockiéj puszczy.

62. Thlaspi arvense L., *Tobołki polne*. W zbożu. Białowieża, Podolany.

63. Sisymbrium Alliaria Scop., *Czosnaczek lekarski*. Straż Hajnowska i Leśniańska, w ostatniéj spostrzeżony w uroczysku Berezowo.

64. Neslia paniculata Desv, *Ożętka wiechowata*. Uroczysko Gorbacz w Świsłockiéj puszczy.

Nymphaeaceae. Grzybieniowate.

Nymphaea alba L., *Grzybień biały*. Zawsze z Nuphar luteum Smith. W Narewce pod Białowieżą, w Narwi przy uroczyskach Oszczep i Myrcha, oraz pod wsią Kaczkami w rzece Kołonie.

Violarineae. Fijołkowate.

65. Viola hirta L., *Fijołek omszony*. Var. lactiflora. Poręba w straży Hajnowskiéj.

66. V. stagnina Kit. Straż Hajnowska.

V. mirabilis L., *Fijołek dwoistokwiatowy*. Uroczysko Berezowo.

Caryophylleae. Goździkowate. *).

Spergularia rubra Presl., *Sporek różowy*. Licznie na polach wsi Kaczki w Świsłockiéj puszczy.

Stellaria uliginosa Murr., *Muchotrzew bagnowy*. Straż Okolnicka Krukowska.

67. Cerastium arvense L., *Kościeniec wielkokwiatowy*. Białowieża około mostu i pomnika, na którym napis głosi, że w czasie polowania Augusta III w r. 1752, oprócz innéj zwierzyny, zabito 42 żubrów.

Saponaria officinalis L., *Mydlnica lekarska*. Uroczysko Woronoborskie w straży Browskiéj i około miasteczka Narewki.

68. Silene Armeria L., *Lepnica baldaszkowa*. Rzadka na polach wsi Kaczki i Dobrowoli w Świsłockiéj puszczy.

---

*) Gypsophila paniculata L., *Łyszczyca wiechowata*. Na plancie kolejowym Brzewsko-Grajewskiéj drogi żelaznéj, po lewéj stronie, tuż za stacyją Strablą, jadąc od Białegostoku do Bielska. Pociąg szedł tak wolno, że w określeniu pomylić się nie można było, tembardziéj że roślina wspomniana w tem miejscu była już przez nas dostrzeżoną w 1887, więc w b. r. na stanowisko jéj zwróciliśmy baczną uwagę.

S. nutans L., *Lepnica zwisła*. Wszędzie pospolita.

69. Viscaria vulgaris Röhling., *Smółka pospolita*. Wzgórki nad Perewołoką w straży Krukowskiéj, łąki leśne w uroczysku Berezowo.

Malvaceae. Ślazowate.

Malva Alcea L., *Ślaz dłoniasty*. Masiewo w straży Browskiéj i koło Krynicy w Ladzkiéj puszczy.

Polygaleae. Krzyżownicowate.

70. Polygala amara L., *Krzyżownica gorzka*. Straż Świetliczańska Hajnowska, Leśniańska i Okolnicka, w ostatniéj odmiana z białemi kwiatami.

Rhamneae. Szakłakowate.

Rhamnus cathartica L., *Szakłak zwyczajny*. W Świsłockiéj puszczy koło Zaleszan w uroczysku Skomlin-gród.

Euphorbiaceae. Wilczomleczowate.

Euphorbia Helioscopia L., *Wilczomlecz piłkowany*. Wieś Zaleszany.

Mercurialis perennis L., *Szczyr trwały*. Podcerkwy, Berezowo w straży Leśniańskiéj i w Krukowskiéj nad Perewołoką.

Geraniaceae. Bodziszkowate.

71. Geranium pusillum L., *Bodziszek mały*. Zastawa, Masiewo.

Oenothereae. Wiesiołkowate.

Oenothera biennis L., *Wiesiołek dwuletni*. Ladzka i Świsłocka puszcza.

72. Epilobium hirsutum L., *Wierzbówka kosmata*. W Ladzkiéj puszczy poręba koło wsi Krynicy.

Chamaenerion angustifolium Scop., *Wierzbówka wąskolistna* Bardzo obficie w Ladzkiéj, spotykana także w Świsłockiéj puszczy.

Circaea lutetiana L., *Czartawa zwyczajna*. W Ladzkiéj puszczy, w pobliżu Krynicy.

Rosaceae. Różowate.

73. Rosa. sp.?
Trzy krzaki w uroczysku Berezowo straży Leśniańskiéj.

74. R. tomentosa Sm., *Róża kutnerowata.* Jeden krzak w Świsłockiéj puszczy blisko wsi Kaczek.

75. R. canina L., *Róża pospolita.* Jeden krzak w lesie niedaleko Browska. Wszystki te gatunki róży, należące wogóle w tych stronach do wielkich osobliwości, znalezione zostały bez kwiatów lub owoców.

Geum hispidum Fries. Straż Narewska i Ladzka puszcza.

Spiraea Aruncus L., *Tawuła drobnokwiatowa.* W straży Browskiéj nad Hwoźnią przy drodze, wiodącéj z Białowieży.

76. S. salicifolia L., *Tawuła wierzbowata.*
W Białowieży na łące nad Narewką tuż przy ogrodzie, z którego zapewne wywędrowała.

Amygdaleae. Migdałowate.

77. Prunus Padus L., *Śliwa czeremcha.* Bardzo mało w strażach: Okolnickiéj, Stołopowickiéj, Leśniańskiéj, Hajnowskiej i Świetliczańskiéj; znajdowana także koło Zaleszan w Świsłockiéj puszczy.

Papilionaceae. Motylkowate.

Ononis hircina Jacq. *Wilżyna bezbronna.* Lewkowo.

Cytisus supinus Jacq. vel Cytisus ratisbonensis Schäffer. *Żarnowiec szczodrzenica.* Rośnie także w Świsłockiéj puszczy. Wieśniacy zwą „laskówką". Krzaczki téj rośliny dochodzą metrowéj wysokości, w puszczy Białowieskiéj rośnie wyłącznie odmiana z podnoszącemi się do góry gałązkami, gdy, przeciwnie, w okolicy Warszawy, Kielc gałązki Cytisus ratisbonensis Schäffer ścielą się po ziemi.

Trifolium Lupinaster L., *Pięciolist koniczynowaty.* Świsłocka puszcza.

78. Robinia Pseud-Acacia L., *Akacyja biała.* W ogrodzie w Browsku otoczona innemi drzewami, według objaśnienia leśniczego p. Auera łatwo wymarza.

Astragalus arenarius L., *Traganek piaskowy.* Na górze Batorego w straży Hajnowskiéj, koło Browska i koło miasteczka Narewki.

79. A. Onobrychis L., *Traganek długokwiatowy.* Uroczyska: Podcerkiewne Lado, Sosnowe, Leśne, Łuki i Moreńska hrada.

Lathyrus silvestris L., *Lędźwian leśny.* Koło wsi Krynicy w puszczy Ladzkiéj.

80. O r o b u s v e r n u s L., *Drzewigroszek wiosenny*. Odmiana β f l a c c i d u s Koch, z liśćmi daleko węższemi niż u głównéj formy, niemal lancetowatemi, często daje się widzieć.

O. n i g e r L., *Drzewigroszek czerniejący*. Straż Krukowska i Leśniańska.

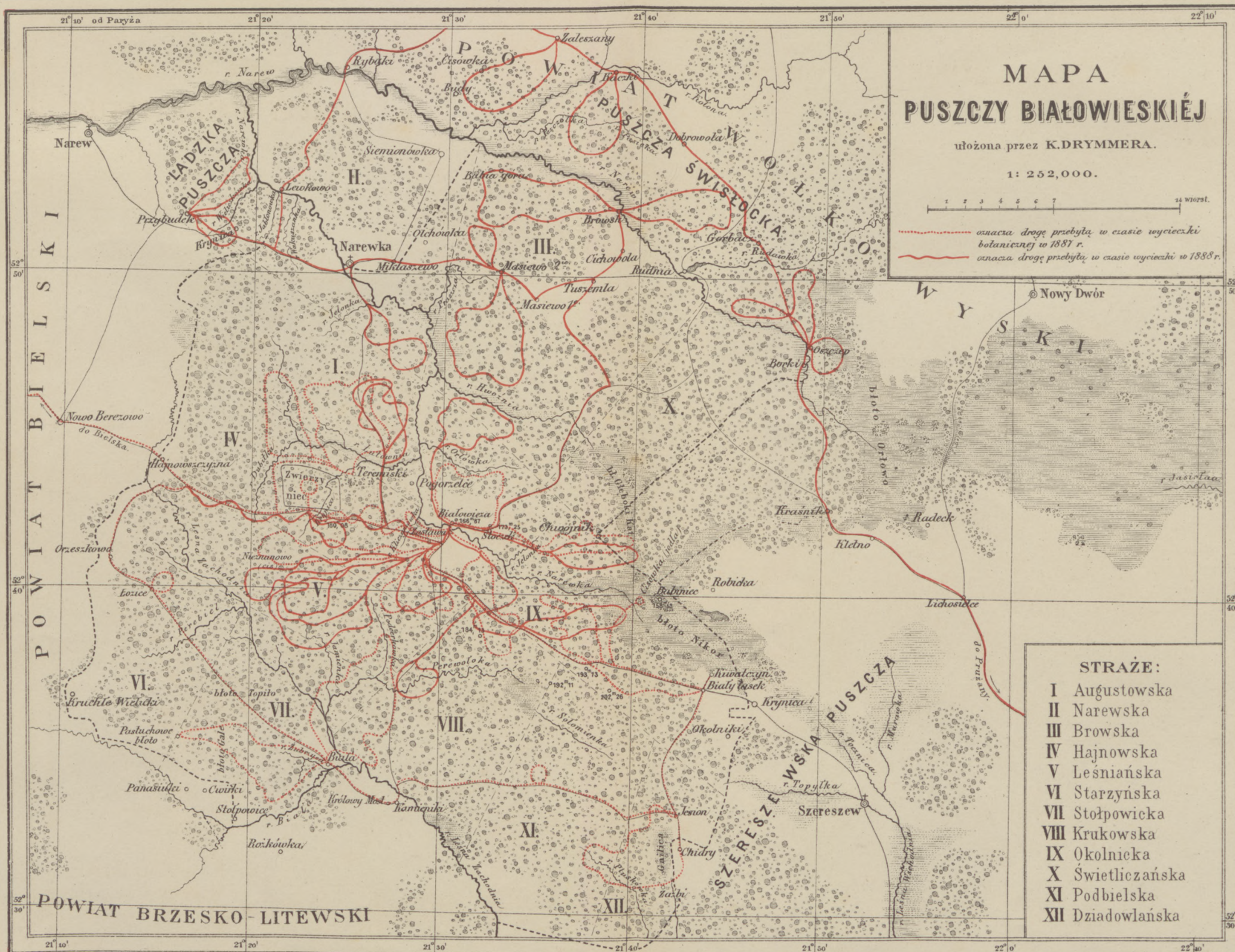
O. l u t e u s L., *Drzewigroszek żółty*. Uroczysko Podcerkiewne Lado w straży Leśniańskiéj i w Okolnickiéj niedaleko domu strzelca.

C o r o n i l l a v a r i a L., *Otoczka pospolita*. Uroczysko Garbacz w Świsłockiéj puszczy.

Nareszcie w poniższéj tabliczce zestawiamy liczby zebranych lub zanotowanych przez nas roślin w puszczy Białowieskiéj, Ladzkiéj i Świsłockiéj.

I. SKRYTOKWIATOWE.	Liczba roślin zebranych		
a) Zarodnikowe niższe.	w 1887 r.	w 1888 r.	Razem
Grzybów	172	208	380
Porostów.	53	8	61
Wątrobowców	28	6	34
Mchów	109	12	121
b) Zarodnikowe naczyniowe.			
Skrzypów	6	—	6
Paproci	9	1	10
Widłaków	4	—	4
II. JAWNOKWIATOWE.			
Nagonasiennych	5	—	5
Jednoliściennych	139	18	157
Dwuliściennych	498	61	559
Wogóle. . .	1023	314	1337

Więc wszystkich roślin w 1887 i 1888 roku zebraliśmy 1337 okazów. Liczbę tę należy powiększyć 13 roślinami, zebranemi przez Górskiego, wszakże przez nas nie odnalezionemi, a które przytaczamy na stronicy 71 i 72 zeszłorocznego Sprawozdania naszego, do tak zaś zwiększonéj liczby może jeszcze trzeba dodać kilka roślin, wspomnianych przez Brinckena.

w lit. W. Główczewskiego w Warszawie